№ 122 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 4

1907

ԵՐԵՍՈՒՆ-ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 4 № 122

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16. կամ Tiflis, Rédaction „Mschak"

Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԵՔ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

ՄԵՏԱՔՍԷ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐ

Շվէյցարիայում մետաքսէ մնացորդներ մանող կամենում է յարաբերութեան մէջ մըտնել այնպիսի ֆիրմաների հետ, որոնք կարող են այդ ապրանքը մատակարարել։ Առաջարկութիւնները գերմաներէն կամ ֆրանսերէն լեզուներով հասցէագրել. подъ I 5047 Lz Гаазенштейнъ и Фоглеръ, Люцернъ (Швейцарія). (առ.) 2—3

Երեկոյեան դասընթացքներ մայրերի եւ դաստիարակչուհիների համար

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ (Միքայէլեան պրօսպ. № 138)

Պարապմունքների առարկաներն են՝ մանկավարժութիւն, մանկավարժական հոգեբանութիւն, մարդակազմութիւն և ֆիզիօլոգիա, առողջապահութիւն (գլխաւորապէս մանկան), առաջին օգնութիւն հասցնելը, կենդանաբանութիւն և բուսաբանութիւն, առօրեայ կեանքի քիմիա, մանկական պարտէզների թէօրիա, գործնական պարապմունքներ մանկական պարտէզներում։ Ունկընդրուհիների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 28-ից։ Պարապմունքների սկիզբն է հոկտեմբերի 9-ից։ (առ. 28, 30 4.) 3—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ո՞ւմ ընտրել. Վերջին տեղեկութիւններ. Կովկասեան Փոխարքայի կարգադրութիւնը. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բժշկուհի Մարգարիտ Օհանեան. Պետական Դումայի ընտրութիւնների մասին. Դպրոցներում. Դատաստանական դահլիճից. Թատրոն և երաժշտութիւն. Էկսպրօպրիացիա. Տեղեկութիւններ գաւառից. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Նամակ խմբագրութեան. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Գրական-դատաստանական գործ։

Ո՞ՒՄ ԸՆՏՐԵԼ

Մեր նախորդ յօդուածում մենք ցոյց տուինք, որ յունիսի 3-ին հրատարակած ընտրողական նոր օրէնքի նպատակն եղել է ժողովրդական կամ ազգային ներկայացուցչութեան փոխարէն ստեղծել նեղ-դասակարգային և կաստային ներկայացուցչութիւն։ Այդ նպատակի դէմ պէտք է պայքարել, իսկ դրա համար, ասացինք մենք, պէտք է աշխատել, որ Պետական Դումայի անդամութեան համար ընտրվեն ընդհանուր-ժողովրդական ներկայացուցիչներ։

Բացատրենք աւելի լայն կերպով մեր միտքը։

Ռուսաստանի ծագած ազատագրական շարժման միակ նպատակն է և պէտք է լինի ընդհանուր պետական շինարարութիւն, այսինքն ստեղծել մեր գոյութեան համար այնպիսի արդար և մարդասէր պայմաններ, որոնք հաւասարապէս և միատեսակ օգտակար լինեն երկրի ամբողջ ազգաբնակութեան բոլոր դասակարգերի և խմբերի համար։ Պէտք է ամենից առաջ ստեղծել ընդհանուր պետական և քաղաքացիական բարգաւաճումն, պէտք է ամենից առաջ ի նկատի ունենալ ընդհանուր պետական և ընդհանուր երկրի շահերը և ապա մտածել մասնաւոր, ազգայնական և կուսակցական շահերի մասին։ Մինչև որ մենք ձեռք չենք բերել տարրական սահմանադրական իրաւունքներ, մինչև որ Ռուսաստանում չէ հաստատվել վերջնականապէս ու կայուն և լայն սահմանադրական ռէժիմ, մեծ սխալ կը լինի մտածել մասնաւոր, դասակարգային, ազգայնական, նեղ-կուսակցական իրաւունքների և շահերի մասին։

Ռուսական պարլամենտը կոչված է ամենից առաջ արտայայտել ժողովրդի կամքը և վարել ընդհանուր-պետական շինարարութեան գործը. հետևաբար այդ պարլամենտը պէտք է ուղարկել ժողովրդի և ոչ դասակարգերի, մասնաւոր խմբերի, նեղ-կուսակցական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներին։ Ներկայ ընտրողական պայքարի գլխաւոր նշանաբանը պէտք է լինի—ինչպէս շատ ճիշտ նկատում է „Рус. Вѣд." թերթը—պետական շինարարութեան գործը և ոչ թէ մանր և մասնաւոր, նեղ-դասակարգային, դասային և ազգայնական շահերը։ Այդ շահերի խտացումը կարող է աղէտալի լինել ընդհանուր-ազգային կամ ժողովրդական շահերի համար։ Եւ ազգաբնակութիւնը պէտք է ընտրէ ոչ թէ ընտրողական կուրիաների, դասակարգերի, այլ ժողովրդի ներկայացուցիչներ, որպէս զի օրէնսդրական ակտերի մէջ պարփակվեն ոչ թէ առանձին դասերի, դասակարգերի իղձերը և ձգտումները, այլ արդարութիւն և ազատութիւն որոնող ժողովրդի կամքը։

Մնում է այժմ որոշել, թէ ընտրողական պայքարին մասնակցող քաղաքական կուսակցութիւններից որը ամենից շատ կարող է ընդհանուր-պետական, ընդհանուր-ժողովրդական շահերի արտայայտիչ լինել իր ծրագրով և գործունէութեամբ։

Այդ հարցի լուծման մէջ մեզ կարող է օգնել նախորդ երկու Պետական Դումաների փորձը։ Նախորդ Դումաների մէջ երկու ծայրայեղ կուսակցութիւններ—աջակողմեան և ձախակողմեան—պարզ ցոյց տուին, որ նրանցից առաջինը՝ աջակողմեանները նպատակ են դրել վարկաբեկ անել Դուման, իսկ երկրորդը՝ ձախակողմեանները համարում են Դուման լոկ պրօպագանդայի ամբիօն, ասպարէզ։

Դրանցից ոչ առաջինը, ոչ երկրորդը բնաւ չը նպաստեցին, որ Դուման պարապէ ստեղծագործական աշխատութիւններով։ Բացի դրանից՝ պետական շինարարութեան բարդ և ծանր գործը վարելու համար այդ կուսակցութիւնների մէջ չը կային ոչ գիտակ, ոչ ձեռնհաս և պատրաստ անձինք, մինչ այդ գործի համար անհրաժեշտ էր խոր հմտութիւն և գիտնական պատրաստութիւն։

Բոլոր կուսակցութիւնների մէջ, անկասկած, ամենից պատրաստվածը, ամենից հմուտը և ամենից ձեռնհասը «ժողովրդական ազատութեան» կուսակցութեան պատկանող անդամներն էին։ Դա մի ճշմարտութիւն է, որ չեն ուրանում նոյն իսկ հակառակորդները։ Բացի դրանից, այդ կուսակցութեան ծրագիրը իր էական կէտերով պարփակում է իր մէջ պետական շինարարութեան այնպիսի տարրեր, որ հաւասարապէս օգտակար և իրագործելի է ժողովրդի բոլոր մասերի, դասակարգերի համար, որ ի նկատի ունի ընդհանուր ժողովրդական շահերի պաշտպանութիւնը։

Եւ, մեր կարծիքով, բոլոր կուսակցութիւնների մէջ, սահմանադիր-ռամկավար կամ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութիւնը ուրիշներից աւելի շատ կարող է համարվել արտայայտիչ կամ ներկայացուցիչ ժողովրդական կամքի։ Հետևաբար պէտք է ընտրել Պետական Դումայի անդամներ այդ կուսակցութեան ծրագիրը դաւանող կամ նման աշխարհահայեացք և ուղղութիւն ունեցող անձանց։ Մասնաւորապէս մեզ՝ հայերիս պէս փոքր ազգերի համար այդ կուսակցութեան ծրագիրը ամենից համապատասխանն է, որովհետև պետական ընդհանուր շահերի հետ միասին նա ապահովում է և մեր ազգային շահերը։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչպէս յայտնի է, «ռուս ժողովրդի միութիւնը» մտադիր էր յատուկ պատգամաւորութիւն ուղարկել Ցարսկոյէ Սելօ և այդ նպատակով նա դիմումներ էր անում ունկնդրութիւն ստանալու համար։

Այժմ, «Р. В.» լրագրի ասելով, լուր է պտտում, որ Ցարսկոյէ Սելօյում մերժել են ընդունել յիշեալ պատգամաւորութիւնը։

—

Ախալցխա, 2 հոկտեմբերի

Ազգաբնակութիւնը շատ է յուզված, որ Կանձայում, ուր այժմ մօտ 4 հազար գլուխ անասուն կայ, ժանտախտ է երևացել։

—

Բագու, 2 հոկտեմբերի

Զինուորական-նահանգական դատարանը Թավարտկիլաձէին և Կարապետեանին դատապարտեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։

—

Պետերբուրգ, 3 հոկտեմբերի

Բժշկական խորհուրդը, քննելով ստացած մի շարք միջնորդութիւնները, գտաւ, որ ֆելդշերներին չը պէտք է թոյլ տալ բժշկական ինքնուրոյն գործունէութիւն ունենալ, լրացուցիչ քըննութիւն բռնել բժշկական ֆակուլտէտներում և ֆելդշերական դպրոցները մասնագիտական միջնակարգ դպրոցներ չը պէտք է դարձնել։ Խորհուրդը որոշեց իրաւունք տալ բժիշկների օգնականներին, որոնք երեք տարի աշխատել են հիւանդանոցներում, ստորագրել ոչ այնքան ուժեղ կերպով ազդող րեցեպտներ, և մանր տեսակի անդամահատութիւններ կատարել առանց հիւանդին անզգայ դարձնելու և մերժել նրանց՝ կատարել դատաստանական - բժշկական մասնագիտական հետազօտութիւններ։

—

Թէհրան, 2 հոկտեմբերի

Կիրակի օրը կաբինէտի նախագահը մէջլիսին ներկայացրեց Մուշիր-իւլ-Մուլքին իբրև արդարադատութեան մինիստրի։ Մէջլիսը սրտագին ողջունեց նրան։ Մուշիր-իւլ-Մուլքը, պատասխանելով շնորհաւորական ճառերին, պատրաստակամութիւն յայտնեց անել ամեն բան, որպէսզի կարողանայ արդարացնել իր վրա դրված յոյսերը, բայց պնդեց օրէնքների շուտափոյթ հրատարակման անհրաժեշտութեան, ծառայողներին ռոճիկները տալու և կրթական դպրոցներ բանալու վրա։ «Եթէ ես անկարող հանդիսանամ իմ մտադրութիւններս ի կատար ածել,— ասաց նա,—հրաժարական կը տամ»։ («Սեփ. Թղթ.»)

—

Սպահանից «Нов. Вр.»-ին հեռագրում են. «Վերջին ժամանակներս բոլոր ճանապարհները գտնվում են աւազակների ձեռքում, որոնք չեն թողնում անցնելու ապրանքներն ու պօստը։ Առևտուրը ընդհատված է. վաճառականները հրաժարվում են իրանց դրամական պարտքերը վճարել։ Տեղական իշխանութիւնները ոչինչ չեն անում։ Մեր հիւպատոսները անզօր են որևէ աջակցութիւն ցոյց տալու համար։ Հոգևորականութիւնը քարոզում է բօյկօտ անել արտասահմանեան ապրանքների դէմ։ Դրութիւնը չափազանց կրիտիքական է։ Խոնարհաբար խնդրում ենք պաշտպանութիւն ցոյց տալ մեզ։ Փոխօրօվի մանուֆակտուրա։ Գալ-Զէյլերի մանուֆակտուրա։ Արգումանովի կանտորա։ «Надежда» ընկերութիւն»։

ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Ի նկատի ունենալով որ Թիֆլիսի նահանգի և Զաքաթալայի շրջանի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետ գեն. լէյտ. Տիմօֆէեվը հիւանդութեան պատճառով արձակուրդ է ստացել, առաջարկում եմ Կովկասեան զինուորական շրջանի գլխաւոր հրամանատարի կոչումով ինձ կից գտնըվող առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ գեներալ մայոր Ռեաբինկինին ստանձնել Թիֆլիսի նահանգի և Զաքաթալայի շրջանի ժամանակաւոր գեներալ - նահանգապետի պաշտօնը, հանդերձ այն լիազօրութիւններով, որոնք յիշատակված են պատերազմական դրութեան մէջ գտնվող տեղերին վերաբերեալ կանոնների 19-րդ յօդուածում, որով ինձ եմ վերապահում նրա այն կարգադրութիւնները փոփոխելու իրաւունքը, որոնք վերաբերում են պետական կարգ ու կանոնի և հասարակական ապահովութեան պահպանութեանը։

Այս մասին յայտարարում եմ ի գիտութիւն և, ում վերաբերում է, ի կատարումն։

Ստորագրեց. Նորին Կայսերական Մեծութեան Փոխարքայ և կովկասեան զինուորական շրջանի հրամանատար՝ գեներալ ադիւտանտ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկով։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՕՀԱՆԵԱՆ

—

Բագուի լրագիրները մի ազալի լուր են հաղորդում։

Վախճանվել է կին բժիշկ Մարգարիտ Օհանեան (ծննդեամբ Մելիք-Բէգլարեան)։

Դա մի մեծ և չափազանց զգալի կորուստ է մեր հասարակութեան համար, որը հարուստ չէ գործողներով և մանաւանդ կին գործողներով։

Իսկ հանգուցեալը հազուագիւտ գործողներից մէկն էր մեր կուլտուրական կեանքում և ունէր գործունէութեան մի ամբողջ ծրագիր, որ պէտք է իրագործէր առաջիկայում։

Տիկին Օհանեան ուսել էր բժշկութիւն Շվէյցարիայում, Ցիւրիխի համալսարանում, ուր աւարտել էր 1896 թւին։ Յետոյ նա պատրաստվեց և, հարցաքննութիւն տալով Մոսկվայի համալսարանում, ստացաւ բժըշկութեան դիպլօմ։ Այնուհետև նա վերադարձաւ Անդրկովկաս և նուիրեց իրան բժշկական և հասարակական գործունէութեան։

Բժշկութեան հետ զուգընթաց նա զբաղված էր և արհեստների տարածման գործով գիւղական շրջանում։ Արհեստների զարգացման նշանակութիւնը մեր երկրի համար նա ըմբռնել էր շատ խոր կերպով և իր ժամանակի ու աշխատանքի մի նշանաւոր մասը նուիրել էր արհեստագիտութեան տարածմանը։

Առանձնապէս նա կենտրոնացրել էր իր ուշադրութիւնը ջուլհակութեան վրա և ինքը սովորել էր այդ արհեստը Շվեդիայում։ Նա նախաձեռնող հանդիսացաւ ջուլհակութեան արհեստանոցների բացման Ջիվանշիրի Թալիշ գիւղում, Թիֆլիսում, Գանձակում և Շուշում։ Բացի ջուլհակութիւնից նա հետաքրքրված էր գորգագործութեան, բրուտութեան և ուրիշ արհեստների ուսումնասիրութեան գործով։

Նա իր գործունէութեան ասպարէզ ընտրել էր գաւառը, որտեղ և անց էր կացնում իր աշխատանքի մեծագոյն մասը։ Ձմեռները լինում էր Բագւում։

Մարգարիտ Օհանեան պատկանում էր գործողների այն համակրելի տիպին, որոնք մնում են ժողովրդի մէջ և գործում են անձնուիրութեամբ, տենչելով իրանց ջանքերի վարձատրութիւնը ժողովրդի կուլտուրական առաջադիմութեան մէջ։

Մարգարիտ Օհանեանի նման գործողների համակրելի տիպը նոր է կազմակերպվում մեզանում, և Օհանեան կը միայ այն դէմքերից մէկը, որոնց պէտք է հետևեն երիտասարդ ույժերը։

Նա մեռաւ երիտասարդ հասակում, երբ նոր-նոր պարզում էր իր գործունէութեան ծրագիրը։

Բայց և այն փոքր ժամանակամիջոցում, որ նա գործեց, նա թողեց արդիւնաւէտ գործունէութեան յիշատակներ ժողովրդի մէջ։

Ազատ ժամանակի մի մասը նա նուիրում էր գրականութեան և նա ունի «Մշակի» մէջ տպված թէ յօդուածներ և թէ թարգմանական գրուածքներ։ Նա ի միջի այլոց զետեղեց «Մշակում» մի քանի գրուածքներ ֆինլանդական կեանքից։

Մարգարիտ Օհանեանի մահով մենք կորցրինք մեր ինտելիգենցիայի թանկագին անդամներից մէկին։

Ա. Քալանթար

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Պետերբուրգի քաղաքապետի պահանջի համաձայն, ժողովրդական սօցիալիստների կուսակցութեան լիդերներ Վ. Մ. Մեակօտինը, Ն. Ա. Աննենսկին և Ա. Վ. Պէշեխօնօվը դուրս են հանվել ընտրողական ցուցակներից, իբրև պատասխանատւութեան ենթարկվածներ։ («Р. В.»)

Երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Վ. Ժուկօվսկին, «У. Р.» լրագրի թղթակցի հետ Լեհաստանի ընտրութիւնների մասին խօսելիս, յոյս է յայտնել, որ այնտեղ յաղթութիւն կը տանեն ազգային դեմօկրատները (Նարօդօվցիները)։ «Նարօդօվցիները,—ասել է Ժուկօվսկին,—որոնց անդամները մեծ թւով ընտրվել էին Լեհական Թագաւորութեան կողմից ներկայացուցիչներ Պետական Դումայում, հաւանականօրէն կանցնեն այս անգամ էլ, և անկասկած Դմօվսկին, Պարցեվսկին, Նակօնեչնին և ես, ամենայն հաւանականութեամբ, նորից կը բռնենք մեր աթոռները Տավրիկեան պալատում, եթէ միայն մեր ընտրութիւնները չեն բեկանի։ Ժուկօվսկու ասելով, պէտք է սպասել, որ մինչև հոկտեմբերի կէսը ընդհանուր գծերով վերջնականապէս մշակված կը լինի լեհական պատգամաւորների տակտիկայի ուրուագիծը Պետական Դումայում։ Այդ ժամանակ նրանց մեծ մասը կը լինեն Պետերբուրգում։

Մօտ ժամանակներս տեղի է ունեցել «ռուս ժողովրդի միութեան» խորհրդի նիստը «յեղափոխութեան դէմ ակտիվ կռիւ մղող ընկերութեան» յայտարարութիւնը քննելու համար։ Վերջինս պահանջում է միութիւնից պաշտպանել ընկերութեան առաջադրած անձի թեկնածութիւնը, հակառակ դէպքում վերջնականապէս խզում է իր յարաբերութիւնը։ Նախագահ կոմս Կօնօվիցինը ներկայացրել է ժողովին «ակտիվ կռիւ մղող ընկերութեան» մի քանի օր առաջ տեղի ունեցած նիստի արձանագրութիւնը, որտեղ ասված է, որ յիշեալ ընկերութիւնը ընտրութիւններին չէ մասնակցելու։ Հարցը դեռ ևս լուծումն չէ ստացել։ («Русь»)

Կայացել է համառուսական երկաթուղիների միութեան կենտրօնական կօմիտէտի նիստը, ուր քննվել են մի շարք հարցեր։ Պետական Դումայի ընտրութիւնների վերաբերմամբ ընդունվել է հետևեալ բանաձևը. 1) Իբրև կազմակերպութիւն ոչ ուղղակի և ոչ էլ անուղղակի կերպով մասնակցութիւն չունենալ 3-րդ Պետական Դումայի ընտրութիւններին, 2) 3-րդ Պետական Դումայի հետ որևէ յարաբերութիւն ունենալուց հրաժարվել։ Բօյկօտը պատճառաբանված է մի շարք բացատրութիւններով։ Կարդացված զեկուցումներից երևում է, որ միութեան կենտրօնական կօմիտէտը կապ ունի երկաթուղային բոլոր գծերի հետ, բացի Անդրկովկասի, Վլադիկավկազի և Պերմի գծերից։ («Русь»)

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

—

Փ. Փ. Լեսգաֆտը սեպտեմբերի 28-ին ներկայացել է պրեմիեր Պ. Ա. Ստոլիպինին բարձրագոյն ազատ դպրոցի բացման մասին խօսելու։ Ստոլիպինը դպրոցի մասին արտայայտել է իր հայեացքը հիմնվելով բացառապէս ներկայացված զեկուցումների վրա։ Պրօֆ. Լեսգաֆտը աշխատել է ապացուցանել պրեմիերին, որ դպրոցի մասին ունեցած կասկածները միանգամայն անհիմն են։ Ստոլիպինը խոստացել է մի անգամ էլ խօսել լուսաւորութեան մինիստրի հետ և ապա միայն վերջնական պատասխան տալ։ («Р. В.»)

◆ Մոսկվայում ներկայ աշնանից մտադրութիւն կայ հիմնել սանիտարական-էպիդեմիական կուրսեր բժիշկների ու սանիտարական քիմիկոսների համար։ Կուրսերը հիմնելու [illegible] ընդարձակ ծանօթութիւն տալ [illegible] ալ դիագնօստիկայի և սանի[illegible] խնիկայի մէջ կատարված նո[illegible] րի մասին։

◆ [illegible] ուրգի համալսարանի տեսուչը արգելել է ուսանողական ժողովներ գումարել կիրակի օրերը։ («T.»)

◆ Մոսկվայի համալսարանի ուսանողները և ուսանողուհիները մօտ ժամանակներս կազմակերպել են երաժշտական մի խումբ, որը ներկայումս բազմաթիւ հրաւէրներ է ստանում երգելու քաղաքի զանազան եկեղեցիներում։

◆ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, «Русь» լրագրի ասելով, մերժել է Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստիտուտի պրօֆեսօրների խորհրդի միջնորդութիւնը կոնկուրսի պայմաններին բաւարարութիւն տուող հրէուհիներին որոշված չափից աւելի ընդունելու համար։ Այդ մերժումը մինիստրութիւնը պատճառաբանել է նրանով, որ որոշված քանակը սահմանել է Պետական Խորհուրդը ինստիտուտի կանօնադրութիւնը հաստատելու ժամանակ, և ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը չէ ուզում միջամտել Խորհրդի որոշումներին։ Այդպիսով 27 հրէուհի ուսանողներ մնում են դպրոցից դուրս։

◆ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ կազմված է մի յատուկ մասնաժողով չորսամեայ դասընթացով նոր միջնակարգ դպրոցների ծրագիր մշակելու համար։ Մասնաժողովի նախագահ է նշանակվել ժողովրդական լուսաւորութեան դեպարտամենտի նախկին դեր-տնօրէն Բիլբինին։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Կովկասեան զինւորական դատարանը Բագւում, հոկտեմբերի 22-ին քննեց Կարապետեանի և Տաւարկէլիձէի գործը, որոնք մեղադրվում էին այն բանում, որ նրանք երկաթուղիական «Սաբունչի» կայարանում յարձակում էին գործել գանձապահ Բոտէլի վրա, որը տանում էր 5000 ր. բանւորներին բաժանելու համար։ Կողոպտողները, զինված լինելով, չը կարողացան իրանց յանցանքի արդիւնքը լիապէս վայելել և խլեցին միայն 200 րուբլի։

Դատարանը երկուսին էլ դատապարտեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։

Այդ դատավճիռը պէտք է վաւերացնէ Բագուի [illegible]։

—

[illegible] սնգապետ իշխան Նակաշիձէի սպանութիւնը

Իշխ[illegible] կաշիձէն սպանվեց 1905 թւի մայիսին, Բագու քաղաքի ամենաբանուկ մասում, ցերեկվայ ժամը 3 ժամին, երբ նա գնում էր կառքով, իր հետ ունենալով Թիկնապահ Տակայշվիլուն։ Բուշնարեվի մօտ կառքի վրա ռումբ գցվեց, որի պայթումից սպանվեցին՝ իշխան Նակաշիձէ, Տակայշվիլի և պատահմամբ այդ ժամանակ փողոցով անցնող երկու պարսկահպատակներ, իսկ ծանր վիրաւորված կառապանը մեռաւ մէկ շաբաթից յետոյ։

Իշխան Նակաշիձէի սպանութեան համար դատի էին ենթարկված հինգ հոգի և կովկասեան զինւորական դատարանը մահվան պատժի դատապարտեց նրանց։ Գլխաւոր զինւորական դատարանը դատապարտվածներից մէկի՝ Մինաս Աղասանեանցի վերաբերմամբ վերացրեց դատավճիռը, որովհետև Մինաս Աղասանեանցը յանցանքը կատարելու ժամանակ անչափահաս լինելով, 17 տարեկան, չէր կարող մահվան պատժի դատապարտված լինել և մինչև դատի ենթարկելը պէտք էր քննել նրան և որոշել, թէ արդեօք նա գործե՞ց իր յանցանքը կատարեալ գիտակցութեամբ թէ՞ ոչ։ Այդ հարցը դատարանը վճռեց դրականանապէս, և այդ պատճառով Աղասանեանցը դատի ենթարկվեց նախամտածած սպանութիւն կատարելու համար։

Նախնական քննութեան ժամանակ մեղադրվողի դէմ լուրջ ցուցմունք էր տուել Աղա-Ալի Միքայիլ-օղլի անունունով մէկը, որը գնալով քննիչի մօտ յայտնել էր, որ իշխան Նակաշիձէի սպանութեան օրը, մայիսի 11-ին, նա անցնում էր Բուշնարեվի խանութի մօտից և տեսաւ, թէ ինչպէս մի քանի հայեր քշում էին այդ խանութի մօտ կանգնած մի քանի մրգավաճառների, ասելով «այստեղ խեղոյն հրաձգութիւն է լինելու», իսկ երբ կառքը երևաց, որի մէջ նստած էր իշխան Նակաշիձէ, խանութից դուրս թռաւ մէկ մարդ և ռումբ գցեց, ոբից յետոյ պայթիւն առաջացաւ։ Այդտեղ եղող անձանց թւում վկան նկատեց մի բոլորովին երիտասարդ, անմօրուս անձի, որը անցնում էր Վրանգէլեան փողոցով և նշան էր տալիս այնտեղ կանգնած հայերին։

Դատարանում ներկայ թւի սեպտեմբերի 28-ին այդ վկան յամառութեամբ չէր ուզում ցուցմունքներ տալ, ասելով որ երկու տարի է անցել և նա ամեն ինչ մոռացել է, բայց վերջը տուեց իր ցուցմունքը և ասեց, որ ինքը տեսել է միայն, որ մեղադրվողը փախչում էր փողոցով։

Ապա մնացած վկաների ցուցմունքից հաստատվեց այն իրողութիւնը, որ մեղադրեալը յանցանք գործելու օրը, առաւօտեան, Ստուկէնի գրասենեակումն էր, ուր նա ծառայում էր, ճաշեց Թումանօֆների ընտանիքում և 30—40 րոպէ անց է կացել պայթումից յետոյ, երբ նա գնաց։

Դատապարտեալներին պաշտպանում էին՝ երդ.-հաւ. Բայկօվ և երդուեալ-հաւատարմատարի օգնական Գ. Տէր-Միքայէլեանց։

Զինւորական դատարանը արդարացրեց մեղադրեալին։

—

Թիֆլիսի դաստաստանական պալատի նիստը Գանձակում սեպտեմբերի 28-ին եւ 29-ին

Դատի են ենթարկված Բախշի Պօղոսեան և Միքայէլ Հայրապետեան, որոնք մեղադրվում էին այն բանում, որ նրանք, փախած ուրիշ անձանց հետ միասին մտնելով «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն» անուանվող կազմակերպութեան մէջ, որը նպատակ ունի խորտակել Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող հասարակական կարգը և իր տրամադրութեան տակ ունի պայթուցիկ նիւթեր, զրկում էին ազգաբնակութեան խուսափել զինւորագրութիւնից և չը կատարել կառավարութեան կարգադրութիւնները, ժողովում էին փողեր զինման և կոմիտէի կուսակցական կարիքների համար։ Պօղոսեանի տան մէջ կատարված խուզարկութեան ժամանակ գտնվեցին երեք պատրաստի ռումբեր, կոմիտէի կնիքներ, անդորրագրեր և արգելված գրքեր։

Գործը քննվում էր դռնփակ։ Մեղադրվողներին պաշտպանում էր երդուեալ-հաւատարմատար Մ. Օ. Գրուզէնբէրգ։

Դատաստանական պալատը երկու մեղադրվողներին էլ արդար ճանաչեց։

—

Ինչպէս լսում ենք, հոկտեմբերի 15-ից Թիֆլիսի դատ. պալատի քրէական բաժնում կը սկսվի երկաթուղային ծառայողների գործադուլի գործի քննութիւնը։ Գործի պաշտպանութիւնը յանձն են առել մի խումբ փաստաբաններ։ Բացի այդ Պետերբուրգից հրաւիրված է երդուեալ հաւատարմատար Մուրավիեվ։ Գործի քննութիւնը կը տևի մի քանի օր։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսում կազմվել է Հայկական Դրամատիկ դերասանական ընկերութիւն, որը շուտով ճանապարհ կընկնի նախ Բաթում, ուր երկու ներկայացում կը տայ՝ և ապա Անդրկասպեան երկիր, մի շարք ներկայացումներ տալու հայաբնակ քաղաքներում։

Ռեպերտուարը կազմված է նորագոյն թէ ինքնուրոյն և թէ թարգմանական յայտնի պիէսներից։ Խմբի կազմը հետևեալն է. տ. Լուսնթագ, օր. օր. Անահիտ, Վարդիթեր, պ.պ. Աղայեան, Մանուկեան, Նուբար, Շահէն, Տալեան և ուրիշներ։

—

Բագւում նոկտ. 4-ից Թաղիեվի թատրոնում սկսվում են Բագուի հայոց կուլտուրական միութեան թատրոնական մասնաժողովի ներկայացումները։ Ներկայացումները տրվելու են հինգշաբթի օրերը։

ԷՔՍՊՐՕՊՐԻԱՑԻԱ

Ընչակապտութիւն կամ ընչաթափութիւն, այդպէս կը թարգմանեմ ես այդ օտար ձայնը։

Վատ է փոխում դարն առաջին քայլերը։ Հարիւրից եօթներորդն է սա և արդէն որքան աղէտ ու աւերմունք։

Խլում են կեանքդ, խլում են գոյքդ, խլում են իրաւունքդ։ Եւ մինչ կատարվում է այդ բոլորը՝ զինաթափ են արել և՛ ձեռքդ։

Աւազակութիւնը զինավառ է ման գալիս. խաղաղ վաստակաւորն, անմեղ քաղաքացին է ապաղէն աւար դարձած ամենատեսակ յափշտակիչներին։

Բայց աւելի զայրացնողն, աւելի արիւն պղտորողն և մինչև անծայր գայթակղեցնողն այն է, որ կոչւումով խաղաղարարն, ուխտադրութեամբ աղքատը, կրօնով իրաւարարը, նա՛ որ երկինքը երկրի վրա փոխադրելու պաշտօն ունի, գերերջանիկ կեանքը մարդկութեան ծոցում թագաւորեցնելու աւետարանը, նա ինքն է ցցվում մեր աչքի առջև կողոպտիչների շարքում։

Երկու հարիւր տարուց աւելի, հիւրընկալ հասարակապետական երկրի մի խորշում, բազմաթիւ մրրիկներից ու ծփանքներից հալածված շնչով ճողոպրած մի փոքրիկ գաղութ բոյն էր գտել ու բոյն դրել։ Մի փոքրիկ բեկոր էր դա թշուառութեան անդունդը գլորված մի ժայռեղէն զանգուածի։ Այդ բեկորը ապաւէն էր գտնում Ադրիականի խորշում, այն հասարակապետութեան գրկում, որի ականաւոր որդիներից մէկին, առաջին աշխարհածանօթ ճանապարհորդին, նա ցոյց էր տուել մեծ ու խորին արևելքի ճանապարհը և առաջնորդել նրան մինչև Մեծ Մօնղոլի ապարանքը։ Կախարդութիւններով լի այդ արևելքում, հազար ու մի դիւթական գիշերների այդ խորախորհուրդ երկրում, ուր ազգերն ու լեզուներն են վխտում, ուր շահագործութեան անսպառ շտեմարաններն են, ուր ամենամեծ կրօններն են ծնունդ ու ծագում առել, որին փոքրիկ աշխարհը, ինքն էլ բեկոր, մեծածաւալ աշխարհին յառած է ունեցել իր աչքը և այսօր իսկ իբրև մի գետ ձգտում է բերանալ այդ նախամայր ովկիանոսի մէջ, կախարդանքներով լի այդ արևելքում, ասում եմ, այդ փոքրիկ բեկորն էր նրա խաչակրական արշաւանքներին ուղեցոյց ու օժանդակ հանդիսացել։

Տրիտուր նրա երբեմն մատուցածին, հիւրընկալ հասարակապետութիւնը երկու հարիւր տարի առաջ տալիս էր նրան իր ծովախորշում մի ապաւէն։

Նոր ժամանակների մեծ աշխարհակալը, Նապօլէօն Բօնապարտ, որի ուժի տակ ճնշւում էին պետութիւնները, իտալական վանքերի մէջ մէկին միայն շնորհեց անխախտ պահպանել իր գոյութիւնը։ Դա հայկական փոքրիկ գաղութն էր վենետկեան ծովախորշում։

Իր նպատակն ոչ այլ ինչ էր, բայց եթէ եւրոպական խարոյկից մի կայծ առնել, նրա ջահից իր ճրագը վառել և վերարծարծել զգացումների ջերմը և մաքի լոյսը այն բարձունքներում, ուր երբեմն իր պապերի ոսկեղարն էր ծաղկում։

Մեծ աշխարհակալին այդ նպատակը գեղազանցօրէն խրախուսելի ներկայացաւ և նա հրովարտակով թոյլատրեց հայկական վանքին պահպանել իր գոյութիւնը՝*) վայելած արտօնութիւններով։

Դա ինքնավար մի մարմին էր, մասնոցի մէջ մի թագաւորութիւն, որին այցելութեան պատիւն էին անում աշխարհի հզօր թագակալները. նաև բանաստեղծներ ու գիտնականներ, որոնք վառված էին ծագման երկիրը հետախուզելու տենչով. այնտեղ են եկել և այնտեղով անցել՝ Նախողջոնը արևելքին տալու։ Եւ աշխարհահռչակ ճանապարհորդը, որին գիտասէր զբօսանքը, աշխարհներ ու ազգեր ճանաչելու տենչը մղում է ծովեր չափելու ու ցամաք, մուտք չէ գործել հռչակաւոր Վենետիկը՝ որ ուղղել տուած չը լինի գոնդոլը դէպի հիւրընկալ կղզեակը։

Խաղաղութեան ու անկախութեան ծոցում բարգաւաճել էր ուսումնածարաւ ու ուսումնածաւալ գաղութը և այնքան համբաւ հանել և համակրութիւն գտել, որ նրա խարոյկից կրակ առած սրտեր փութացել էին իրանց դրամական կարողութիւնից էլ օժանդակ կանգնել նուիրական գործին և մինչև իսկ միլիոններ դնել նրա ձեռքը ուսման տաճարներ հիմնելու։

Անագին են մի փոքր ածուի համար—որպէս Խորենացին է կոչում մեր ազգը—այն գրական ստուար և ամենակարևոր երկերը, որոնք շնորհիւ այդ աղբիւրների լոյս են ընծայվել Մխիթարեան մամուլից և կազմում են հայ Մխիթարութեան մատւոր, բարոյական և նիւթական հարստութիւնը։ Ապա Սամուէլ-Մուրադ և Ղարամեան Ռափայէլ, հայ ազգի այդ հարազատները, օժտել են Մխիթարութիւնը այն միլիօններով, որոնց արդիւնքով գոյութիւն առան և ուսման վարժարանները։

Արդ՝ հայկական այդ բազմարդիւն գաղութը, այդ լուսաբեր արծուիկը կամ, աւելի դիպաւորն ասեմ, այդ լուսափետուր կաքաւը, որ երբեմն խուլ խաւարից ու մրրիկներից ճողոպրած ապաւէն էր գտել վենետկեան հասարակապետութեան թեւի տակ և խաղաղութեան ու անկախութեան ծոցում իր ուսումնական նազանքն էր անում ծովակի ջրերի վրա և իր պերճանքով զբօսնում իր ազգի մնացորդը, լուսակրթութեան ճաշակը ներշնչելով ու տալով նրան, այսօր տեսնում է իր խաղաղութիւնը վրդովված և իր անկախութիւնը վտանգի մատնված։*)

Միջամխութիւն նրա ներքին, վարչական գործերում, այսինքն բարձումն անկախութեան, և հաշուեքննութիւն նրա եկամուտքի վրա, ահա ոտնձգութիւն և թեարձակութիւն մի իշխանութեան կողմից, որ, իր իսկ ծաւալածգտական շահերն ի նկատ առած, բնաւ երբեք փորձութիւն պիտի չունենար անել մի այնպիսի քայլ, որի հետևանքը կը լինի —ռամկականն ասեմ—յօնքը շինել ուզելիս աչքը հանելը։

Եթէ այդ իշխանութեան դիտաւորութիւնն է խաղաղութիւնը վերականգնել այնտեղ, ուր խռովութիւնն է ընկել, նրա անելիքը, երբ մի անգամ նրան դիմող է եղել, պիտի լինէր միջնորդութիւնը և ոչ թէ միջամխութիւնը։ Միջամխութիւնը բռնութիւն է. իսկ բռնութիւնը անհանդուրժելի է մանաւանդ այնտեղ՝ ուր ինքնավարութիւնը արդիւնաշատ կեանքով երկու հարիւր տարուց աւելի, ազատ որևէ կողմնակի անախորժ միջամտութիւնից, ապրել է և իր ազգի որպէս նաև օտարների կատարեալ համակրութիւնն ու հաւատը վաստակել։

Միջամուխ լինել այդտեղ, ուր ներկայումս շարժումը ոչ թէ կրօնական-դաւանաբանական խնդիր է, այլ վարչական ու տնտեսական և դպրոցական, դա մի լոկ կրօնական իշխանապետութեան կողմից բռնազբօսութիւն է իրաւունքի՝

—Իրաւակապտութիւն։

Եթէ կայ հարկ միջամտութեան, այդ լինելու է թերևս նրանց կողմից, որոնք ապել տուել և ծաւալել հայ ուսումնական գաղութի հսկայ գրական գործերը և որոնք մեծաքանակ գումարներ են հաւատացել նրան կրթական հաստատութիւններ հիմնելու։ Եթէ հարկ կայ միջամտութեան և մանաւանդ հաշիւ պահանջելու, այդ լինելու է մի

*) Երկհարիւրամեայ գրակ. գործունէութիւն։ Հ. Բ. Վ. Սարգիսեան։

*) «Մշակ» № 117

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Երէկ, հոկտեմբերի 3-ին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանի նիստում քննվեց Բարգէն վարդապետի յարուցած գրական դատական գործը «Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթարի դէմ։

Դատաւորներն էին՝ նախագահող Բօլգըրեվ, դատարանի անդամ Վալիդինսկիյ, պատուաւոր դատաւոր Ժուկով։

Բարգէն վարդապետը բացակայ էր, և նրան պաշտպանում էր երդուեալ հաւատարմատարի օգնական Գ. Խատիսեան։ Քալանթարը ինքն էր իրան պաշտպանում։

Նիստը սկսվեց առաւօտեան ժամը 11-ին։

Նախագահը կարդաց հետևեալ մեղադրական ակտը.

«Էջմիածնի սինօդի անդամ Բարգէն վարդապետ Աղաւէլեան նախ ներկայացրել էր հետևեալ գանգատը։

«Թիֆլիսում հրատարակվող «Մշակ» հայ լրագրի ներկայ (1906) տարվայ № 173-ում օգոստոսի 11-ին տպագրված է մի թղթակցութիւն, որի մէջ ինձ վերագրված են իմ պատիւը և բարի անունը գցող գործողութիւններ։ Այս յօդուածը ստորագրել են [illegible] սարանի հինգ ուսանողներ՝ [illegible]ղջումեան, Ա. Մարգարեան, [illegible] Եակօվ Իվանօվ և Պ. Սպրի[illegible] տուգութիւնից երևաց, որ [illegible]ողներ Խարկովի համալսարանում չը կան և յօդուածի տակ եղած ազանունները շինծու են։ «Մշակ» լրագրի խմբագրութիւնը թէև տպագրեց իմ և ուրիշ անձերի հերքումները վիրաւորական յօդուածի առիթով, բայց չը կարողացաւ ճիշտ տեղեկութիւններ տալ յիշված թղթակցութեան իսկական հեղինակի մասին։ Իմ հետախուզութիւնները, որ ես այնուհետև արի, համոզեցին ինձ, որ թղթակցութեան հեղինակը ոչ այլ ոք է, քան Թէոդոսիայի հայ քահանայ Ներսէս Հերթեցեանը, որի վրա նշանակված էր սինօդի կողմից քննութիւն, որը կատարվեց իմ ձեռքով։ Այդ քահանան մեղադրվում էր պաշտօնավարութեան զանազան զեղծումների մէջ և միևնոյն ժամանակ դատի էր յանձնված մարմնաւոր դատարանին եկեղեցական փողերի իւրացման և վատնման համար։ Հերթեցեան քահանայի բոլոր այդ գործողութիւնները մերկացվեցին իմ շնորհիւ, և այդ պատճառով նա ընտրել է իր վրէժառութեան համար դատապարտելի միջոց։ Համեմատելով Հերթեցեան քահանայի ինձ մօտ գտնվող իսկական նամակները, որ նա գրել էր ինձ զանազան առիթներով, երբ ես քննութիւններ էի կատարում, այն գանգատի հետ, որ նոյն կեղծ և գոյութիւն չունեցող ուսանողների ստորագրութեամբ նոյն «Մշակի» մէջ տպված առարկայի մասին ուղարկված է Նորին օծութիւն Վեհափառ Կաթողիկոսին, ես համոզվեցի բոլորովին, որ վիրաւորական յօդուածի և Կաթողիկոսին տուած գանգատի հեղինակը նոյնն է։

«Վերոյիշեալի հիման վրա, խոնարհաբար խնդրում եմ կարգադրել քննիչի միջոցով քննութիւն կատարելու այն շրջանում, ուր հրատարակվում է «Մշակ» լրագիրը, մեղադրելու Թէոդոսիայի ս. Սարգիս հայ եկեղեցու Ներսէս Հերթեցեան հայ քահանային ինձ զրպարտելու մէջ մամուլում և իմ իշխանութեանը տուած թղթում, այն է պատժագրքի 1535-դ յօդուածի հիման վրա։ Սրա հետ ներկայացնում եմ «Մշակ» լրագրի № 173-ը, որտեղ զետեղված է յանցաւոր յօդուածը իմ թարգմանութեան հետ միասին, ծպտեալ ուսանողների՝ Վեհափառ Կաթողիկոսի անունով տուած իսկական խնդիրքը, Հերթեցեանի իսկական նամակներից մէկը, Խարկովի համալսարանի փոխտեսչի հեռագիրը, որ հաստատում է թէ վերև յիշված անձերը Խարկովի համալսարանում չը կան (այդ հեռագիրը ստացել եմ իբրև պատասխան իմ հեռագրական հարցին), և ներկայացրած դօկումենտների թարգմանութիւնը. իսկ ինչ վերաբերում է «Մշակի» № 173-ում բնագրին, խնդրում եմ պահանջել խմբագրութիւնից։ «Մշակի» խմբագրութիւնը գտնվում է Թիֆլիսում, Բազարնայա փողոց, տուն Թամամշեանի № 16։ Էջմիածնի սինօդի անդամ՝ Բարգէն վարդապետ Աղաւէլեան»։

Նախագահը կարդում է այն նամակը, որ առիթ է տուել գործի ծագման և որը տպված է «Մշակի» № 173-ում.

Անի, 29 յուլիսի

Միշտ արժէ տեսնել Անին։ Բագրատունեաց հարստութեան պատմական հասակի թէ փառքը, թէ կուլտուրական կեանքի մնացորդները դեռ այսօր իսկ փայլում են այդտեղ։ Պրօֆ. Մարրի և ճարտարապետ Թորամանեանի անդնահատելի ջանքերով այսօր հրաշալիքներ են հանդէս բերվել, որ յիրաւի պէտք է միմիայն սքանչանալ։

Անկեղծ յարգանաց մեծ պատիւ պ. Մարրին և պ. Թորամանեանին։ Բնաւեր Անիի շէնքերից տանում ենք նախ՝ պրօֆ. Մարրի և Թորամանեանի գեղեցիկ գործերի յիշատակութիւնը, և ապա՝ հրապարակ ենք նետում Էջմիածնի մի միաբանի անբարոյական արարքը։

Սեագլուխը՝ հասակով կարճ, այծի միրուքով, մեծ քթով, դուրս ընկած աչքերով մի վանական է։ Մեր հարցին թէ՝ ո՞վ է դա, գիւղացիներից մինը պատասխանեց, թէ՝ դա է սինօդի անդամ Բ. վարդապետը։ Յիշեալ վարդապետին մենք տեսանք ուղղակի «քեօռ», հարբած դրութեան մէջ, մի քանի կանանց հետ աւերակների «մթութեան տեղերում» ցինիկին յատուկ խաղեր սարքելիս։ Մեզ թւում է, թէ այդ բազմավիշտ տխուր աւերակները պղծվեցին նոր ի նորոյ այդ վարդապետի լկտի գործերից։ Տէր խմբագիր, խնդրում ենք ձեզ անպատճառ տպագրութեան տալ մեզ վիշտ պատճառող տխուր իրականութեան այս պատկերը։ Մեր ռուս ընկերներն ուղղակի ուզում էին «Кавказъ» թերթում բողոքել վերոյիշեալ «էպքի առիթով, սակայն յուսալով որ դուք նախանձախնդիր կը հանդիսանաք ինչպէս միշտ, այնպէս էլ այժմ սրնմանման դէպքի և վարքաբեկ երեւոյթի առաջն առնելուն, ուստի և ձեզ դիմեցինք։

Խարկովի իրաւաբանական բաժնի (II-դ կուրսի) ուսանողներ՝

1) Մարտիրոս Գանջումեան, 2) Ա. Մարգարեան, 3) Ս. Տէրոնեան, 4) Яковъ Ивановъ, 5) П. Спиридоновъ.

Յետոյ դեկտեմբերի 26-ին Բարգէն վարդապետը, մի նոր խնդիրքով դիմելով քննիչին, յայտնում է հետևեալը. «Ներկայումս ես աւելի նպատակայարմար եմ գտնում մի քանի նկատումներով պատասխանատւութեան կոչել «Մշակ» լրագրի խմբագիր Աղեքսանդր Քալանթարին, որը օրէնքով պարտաւոր է կամ անձամբ պատասխանատու լինել աշխատակցի փոխարէն՝ կամ մատնացոյց անել նրան. ուստի խնդրում եմ Հերթեցեան քահանայի փոխարէն մեղադրանք յարուցանել խմբագրի իրան դէմ պատժագրքի 1535-դ յօդուածի հիման վրա։ Միևնոյն ժամանակ յայտնում եմ, որ ես համաձայն չեմ հաշտութեան»։

Նախագահը առաջարկեց կողմերին գործը վերջացնել հաշտութեամբ։

Գ. Խատիսեան յայտնեց, որ նա Բարգէն վարդապետից պատուէր չէ ստացել հաշտութեան համար և նոր ցուցում չունի նա, որպէսզի փոխէ նրա պատուէրը։

Նախագահը այնուհետև անցաւ գործի քննութեան և խօսք տուեց կողմերին։

Ա. Քալանթարի պաշտպանողական ճառը.

Պ. պ. դատաւորներ։ Ես անհրաժեշտ և կարևոր եմ համարում իմ պաշտպանողական խօսքը սկսել հետևեալ նախնական յայտարարութիւնով։

Ես այսօր կանչված եմ դատաստանական մի գործի, որը եզակի է իր տեսակի մէջ և իր արտայայտութեամբ։ Ես չեմ յիշում մի այդպիսի տարօրինակ գործ։ Ամբողջ տասն և չորս տարի է, որ ես խմբագիր եմ և հետևում եմ դատաստանական այն գործերին, որոնք վերաբերում են մամուլին. ես ինքս էլ երեք-չորս անգամ կանչված եմ եղել դատարան յատուկ գործերով, բայց իմ յիշողութեան մէջ չեմ գտնում ոչ մի դէպք նման ներկային, երբ լրագրի խմբագրի դէմ դատաստանական գործ է սկսում նա, ով օգտվել է այդ լրագրի հիւրասիրութիւնից իր հերքումների համար, ով գտել է այդ խմբագրութեան պաշտպանութիւնը և ով հրապարակով յայտնել է, որ իսկական մեղաւորը նրան յայտնի է և խմբագրութիւնից դուրս է։

Ներկայ դէպքը եզակի է մամուլի պատմութեան մէջ։

Ինձ դատարան կանչող Բարգէն վարդապետը հրապարակով «Մշակ» լրագրի մէջ յայտնել է, որ նրա թշնամին Թէոդոսիայի Հերթեցեան քահանան է և որ ուսանողական նամակի հեղինակն էլ այդ քահանան է։ Նա նոյնպէս յայտնել է այդ մասին և քննիչին, ինչպէս այդ երևաց այստեղ կարդացված մեղադրական ակտից։ Բայց նա այդ բոլորից յետոյ զանազան հաշիւների ազդեցութեան տակ ցանկանում է մեղաւոր ճանաչել «Մշակի» խմբագրին։

Եթէ այդ նախնական յայտարարութիւնները և խոստովանութիւնները չը լինէին, դեռ գուցէ մի կերպ հասկանալի լինէր խմբագրին դատի հրաւիրելը անմեղ տեղը. բայց այդ արտաքին պաճուճանքն էլ չը կայ այստեղ։

Խմբագրութեան դէմ դատ բացողները լինում են նրանք, որոնք չեն ուզում բանակռուի մէջ մտնել և գրական հերքումներ գրել, այլ դիմում են ուղիղ դատարանի։

Ներկայ գործի դէմ բողոքում է թէ գրական սովորոյթը, թէ հասարակական էտիկան և թէ քրիստոնէական այն վարդապետութիւնը, որի պաշտօնական աշակերտն է համարվում ինձ այստեղ կանչող վարդապետը. այն վարդապետութիւնը, որը երբեք չէ կարող թոյլ տալ մեղադրելու անմեղին։

Լինել աւելի կոռրեկտ, աւելի անաչառ, աւելի արդարամիտ, աւելի ուշադիր քան եղել է «Մշակի» խմբագրութիւնը դէպի Բարգէն վարդապետը՝ անկարելի էր։ Աւելին ասեմ՝ խմբագրութիւնը նոյն իսկ չափազանցութեան է հասցրել իր վստահութիւնը դէպի Բարգէն վարդապետը, և խմբագրութիւնից անբաւական կարող էին լինել յամենայն դէպս ոչ Բարգէն վարդապետը, այլ նրա հակառակորդները։

Արդարև վերյիշենք գործի ընթացքը։

«Մշակ» լրագրին ուղարկվում է Անիից հինգ անձի ստորագրութիւններով մի դիմում, որը տպվում է լրագրի № 173-ի «Նամակներ խմբագրութեան» բաժնում։

Այդ նամակի բովանդակութիւնը ձեզ յայտնի է։

Այդ նամակի առիթով գալիս են հերքումներ, և «Մշակի» խմբագրութիւնը տալիս է

ազգի կողմից, որ իր համակրութեամբ և համազգացութեամբ խրախուսել ու պահպանել է իր սեփական այդ գաղութը և օժտել է նրան գումարներով՝ կրթական տաճարներ կանգնելու համար։

Բայց ի՞նչ հարկ կայ միջամտութեան և մանաւանդ միջամխութեան, առիթ բռնելով իր պարտքի մէջ թերացած կամ իրաւազեղծութեան մէջ մեղադրված մի վարդապետի պաշտօնանկութիւնը և արտաքսումը։

Միջնորդեցէք՝ եթէ գիտէք թէ տեղիք կայ։

Միջամխութիւնը և տիրաբար տնօրինութիւն անելը բացարձակ իրաւակապտութիւն է։

Ձեռք վեր առէք։ Ձեր ծաւալաձգական շահերն այդ են պահանջում։

Դուք, ի՞նչ խօսք, ձեր նուրբ քաղաքագիտութիւնն ունիք, ոլոր-մոլոր, մանուածապատ շաւիղներ. ի հարկէ ձեզ խորհրդատու լինելն յիմարութիւն է. բայց մի ազգի, որի ինքնասիրութիւնը դուք խորը խոցում էք, զգացումների հետ հաշիւ տեսնելը անխուսափելի է։

Առ այժմ պէտք է սպասել և տեսնել թէ ինչ ընթացք պիտի բռնէ այդ ձեռնամխութեան հանդէպ հայկեան Մէնաստանը։

Ա. Մ. Եզեկեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Զ ա ք ա թ ա լ ա, 30 սեպտեմբերի

Զաքաթալայի շրջանը Կովկասի առատաբեր շրջաններից մէկն է. նրա գիւղացիները ամեն տարի ստանում են մեծ քանակութեամբ միրգ, որը բերելով Թիֆլիս՝ վաճառում են։ Բացի այդ մրգերից ստանում են նաև մեծ քանակութեամբ կաղին, որի քանակը ամեն տարի մի քանի հարիւր վագոնների է հասնում։ Այդ կաղինը տեղիս վաճառականները ուղարկում են Ռուսաստանի զանազան քաղաքներ, մանաւանդ Նիժնի - Նովգորոդ, որտեղից ուղարկում են արտասահման և այլ քաղաքներ։ Սրանից երկու տարի առաջ այս կաղինի պուդը արժէր մեզանում 3 ր.—4 ր., իսկ այս երկու տարվայ մէջ գինը պակասել է, 1 ր. 90 կ. —2 ր. 30 կ. հազիւ է վաճառվում։

Հացահատիկները մեզանում շատ թանգ են. ցորենի պուդը արժէ 1 ր. 80 կ., գարին 1 ր. 20 կ., կորեկը 80 կ., այս գներով էլ հազիւ է ճարվում. եթէ ուրիշ կողմերից այստեղ հաց չը գայ, քաղաքումը հացի պակասութիւն շատ կը զգացվի։ Անցեալ տարի տեղիս աւազակների երկիւղից չը կարողացան ժամանակին դաշտ դուրս գալ արտերը ցանելու, այդ պատճառով էլ շրջակայքում հացի պակասութիւն է զգացվում։

Յ. Մարտիրոսեան

—

Ա լ ե ք ս ա ն դ ր ո պ ո լ, 2 հոկտ.

Այսօր մի քանի րոպէի մէջ քաղաքս իրար խառնվեց և խումբ-խումբ մարդիկ վազում էին լեզապատառ։

—Եգոր-աղան գողացվելուց վերադարձաւ անփորձ—իմ հետաքրքրութեանս այս պատասխանեց հարեանս ու սկսեց պատմել պ. Բաղդասարեանի կրած պաշտպանքի մասին։ Նա վերջումն աւելացրեց, որ չարագործներից առայժմ 2-ը Թիֆլիսումն են բռնվել, մէկն այստեղ։ Գործը քննվում է, որը շուտով ամեն ինչ կը պարզաբանի։

Ցաւում եմ, որ հիւանդութեան պատճառով չեմ կարող գնալ և լսած սարսափելի լուրերը ստուգել. եթէ վաղն էլ անկարող եղայ, կաշխատեմ հաստատ աղբիւրներից գրաւոր տեղեկութիւններ ստանալ ու մանրամասն գրել։

Տ. Բ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Հոկտ. 2-ին քաղաքային գործերի նահանգական վարչութիւնը հաստատեց նոր քառամեակի համար ընտրված ձայնաւորների ընտրութիւնը բացի Դանդուրեանից, որի անունը, ձեական պատճառներով, հանված է ցուցակից։ Նրա տեղ ձայնաւոր է հաստատվել պ. Հ. Առաքելեան, որ ընտրութեան ժամանակ առաջին կանդիդատ էր անցել։

✦ Երէկ, հոկտ. 3-ին, կովկասագիտական բարձր կուրսերում Իվ. Աբուլաձէն դասախօսեց վրացերէն լեզուով։ Ս. Մալխասեանի հերթական դասախօսութիւնը տեղի կունենայ այսօր, հոկտ. 4-ին, երեկ. ժամը 6-ին։ Նիւթն է հայոց գրականութիւնը։

✦ Պետերբուրգի համալսարանի պրիվատ-դոցենտ Ն. Գարագաշ յայտնել է կովկասագիտական կուրսերի հիմնադիրներին, որ նա մտադիր է դեկտեմբերին Թիֆլիս գալ և դասախօսութիւններ կարդալ երկրաբանութեան մասին, զուգընթացաբար ցոյց տալով մոգական լապտերներ Կովկասի օրինակներից։

✦ Հոկտեմբերի 2-ին կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանում սկըսվեց Վլադիմիր Իոսսարիձէի գործի քննութիւնը, որը մեղադրվում է օֆիցերական պարագաներ վաճառող Շաֆրանովի խանութի վրա յարձակվելու և կողոպտելու և ոստիկանութեան պաշտօնեաներին զինված դիմադրութիւն ցոյց տալու և երկու թաղական վիրակացուների վիրաւորելու մէջ։

✦ Երկուշաբթի, հոկտ. 1-ին, կայացաւ բօրսային ընկերութեան նիստը, որ նուիրված էր գլխաւորապէս ընտրութիւններին։ Բօրսային մասնաժողովի նախագահի պաշտօնակատար ընտրվեց կ. Ալիխանով, բօրսային աւագների թեկնածուներ՝ Ս. Մանուէլեան, Ի. Մութաֆեան և Յարութիւն Սէյլանեան։ Վերաստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին՝ կ. Քալանթարեան, Խօջա-Թումանեան, պ. Դիմեսս, Գ. Շաղինով և Գ. Բեմենդիկ։ Բօրսային միջնորդների ընտրութիւնը և շահադիտական (արբիտրաժ) դատարանի հարցի քննութիւնը յետաձգվեցին։

✦ Լուրերին նայած՝ Գանձակի փոխ-նահանգապետ նշանակվելու է իշխ. Օրբէլեանին։

✦ Կարգադրված է վաճառքից հանել Գէլաւի «Անարխիզմ և Սօցիալիզմ» բրօշիւրի հայկական թարգմանութիւնը։

✦ Վլադիկավկազի երկաթուղային կառավարիչը միջնորդութիւն է յարուցել ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան առաջ՝ թոյլատրելու հաստատել Րօստօվում (Դոնի վրա) ինվալիդների տուն։ Այս միջնորդութիւնը հետեւանք է այն բանի, որ ներկայումս ահագին քանակութեամբ աշխատանքի անընդունակ երկաթուղային ծառայողներ են մնացել բազմանդամ ընտանիքներով, որոնք ցամաք հացից իսկ զուրկ են։

✦ Բեռլից ազատ են թողել «Մօլլա-Նասրեդդին»-ի աշխատակից Նէյման - Զադէին, որը, ինչպէս յայտնի է, բանտարկված էր քաղաքական անբարեյուսութեան կասկածով։

✦ Այսօր, հոկտեմբերի 4-ին, տեղի կունենայ նահանգական մասնաժողովի նիստը, ուր քննութեան կառնվի ռուսաց կուրիայի ընտրողների պատուիրակների ընտրութիւնը։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ կիրակի օրը երկրորդ անգամ նշանակված են ռուսաց կուրիայի լրացուցիչ ընտրութիւնները։

✦ Ս. Խաչատրեանը խնդրամատոյց է եղել նահանգապետին՝ թոյլատրել հրատարակել Թիֆլիսում հայերէն օրաթերթ «Նոր Միտք» անունով։

✦ Հոկտեմբերի 2-ի լոյս գիշերը Աւճալեան փողոցում խուզարկութիւն են կատարել Միկաձէի բնակարանում (տուն № 139)։ Միկաձէն և երկու կենողներ ձերբակալված են։

✦ Հոկտեմբերի 2-ի գիշերը Աւճալեան փողոցում ձերբակալել են Եակուբովիչի պրովիզոր Զանիշվիլուն։

✦ Հոկտեմբերի 7-ին նշանակված է գործակատարների ընդհանուր ժողովը։

✦ Անդրկովկասեան երկաթուղիների բոլոր կառավարիչ անձերին և բժիշկներին ուղարկված են այն հրահանգները, որոնցով նրանք ղեկավարվելու են խօլերայի երեւալու ժամանակ ճանապարհորդական գնացքներում։

✦ Ինչպէս լսել է «Зак.» լրագիրը, Շուշու նախկին գաւառապետ Պիվօվարսկին անյայտացել է՝ տանելով իր հետ 6000 ր. պետական գումարներից։ Միջոցներ են ձեռք առնված նրան որոնելու։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հոկտեմբերի 2-ին, երեկոյեան 7 և կէս ժամին, Մօլօկանսկի փողոցում բնակվող Եղալօ Մարկօզովի բնակարանն են ներս խուժում չորս չարագործներ, զինված ատրճանակներով, և պահանջում են Մարկօզովից փող տալ, բայց վերջինս մերժում է։ Այն ժամանակ չարագործները կրակում են 3 անգամ և վիրաւորում են Մարկօզովին, որից յետոյ անյայտանում են։ Մարկօզովին ուղարկում են Միքայէլեան հիւանդանոցը։

—

Հոկտեմբերի 1-ին, երեկոյեան ժամը 7 և կէսի մօտերը, Օրբելիանովսկի փողոցում, № 26 տան մէջ, Թիֆլիսեցի Արշակ Սունդուկեանի տունը ներս են խուժում երկու զինված չարագործներ և փող են պահանջում։ Սունդուկեանը հանում է գրպանից 300 րուբլի և տալիս է կողոպտիչներին, որոնք ստանալով փողը դուրս են վազում բնակարանից և փախուստի դիմում։

—

Հոկտեմբերի 2-ի գիշերը Անդրէեվսկի փողոցով Թատրոնից տուն է վերադառնալիս եղել էլեկտրաքարշի ընկերութեան գրասենեակի ծառայող Օտտօ Խամունդան։ Ցանկարծ մի քանի չարագործներ յարձակվում են նրա վրա և, խլելով նրանից պինջակը և ժիլէթը, անյայտանում են։

—

Հոկտեմբերի 2-ին Կազբեկսկի փողոցում ապրող Միրզաջան Տէր-Յովհաննիսեանի բնակարանից կեղծ բանալիով անյայտ անձնաւորութիւններ գողացել են մէկ գօրգ և զանազան ոսկէ և արծաթէ իրեր 172 րուբլի արժողութեան։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

✦ Օդեսսայից «Б. В.» լրագրին հեռագրում են, որ քաղաքում լուր է տարածվել գեներալ Նովիցկու հրաժարականի մասին, թէև ասում են և այն, որ գեներալ Կաուլբարսը չէ ընդունել հրաժարականը։

✦ Վարշավայի բանտում կախաղան բարձրանալով ինքնասպանութիւն է գործել կալանաւոր 19-ամեայ Ֆելիքս Պավլյանը։ Պավլյանը Լօձի ամենայայտնի բանդիտներից մէկն է և մեղադրվում էր մի շարք կողոպտումների, յարձակումների ու սպանութիւնների մէջ։ Նրան մահվան պատիժ էր սպասում։ («Б. В.»)

✦ Ինչպէս յայտնի է, «С.-Петерб. Вѣд.» լրագրի խմբագիր իշխ. Ուխտոմսկին ենթարկվել էր 1,000 րուբլի տուգանքի իր թերթի օգոստոսի 30-ի համարում «Мысли» յօդուածը տպագրելու համար։ Որովհետև Ուխտոմսկին հրաժարվել էր վճարել այդ գումարը, ուստի տուգանքը, «Слово» լրագրի ասելով, պակսեցրած է 500 րուբլու։ 3000 րուբլի տուգանք էլ նշանակված էր «Петербургскій Листокъ» լրագրի խմբագիր Խուդեկովի վրա. նա ևս այժմ իջեցված է 1,000 րուբլու։

✦ «У. Р.» լրագիրը տեղեկացել է, որ ներքին գործերի մինիստրութիւնը վճռել է Լիդվալից 1,600,000 րուբլու պահանջ անել։

✦ Եալտայից «У. Р.» լրագրին հեռագրում են, որ գեներալ Դումբաձէն թողնում է Եալտայի գլխաւոր կառավարչի պաշտօնը։ Գեներալ Դումբաձէի հեռանալը յոյս է ներշնչում, որ աքսորվածներից շատերը հնարաւորութիւն կը ստանան վերադառնալու հարազատ ափերը։

✦ Պետերբուրգում նախնական կալանաւորութեան մէջ է գտնվում այժմ Կարտաշեվան, որը Նիկօլայեվում բռնվելիս իրան անուանել է Վիշնեվսկի, ինչպէս և Սուխովսկին, որի վրա կասկած է ընկնում, որ նա զինուորական մինիստր Ռեդիգերի կեանքի դէմ դաւադրութիւն կազմողներից մէկն է։ Նրանց գործը յանձնված է զինուորական դատարանին։ («У. Р.»)

✦ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը, ի նկատի առնելով ազգաբնակութեան մատակարարողական անհրաժեշտ կարիքները, պահանջում է յատկացնել 5 միլիօն րուբլի 1908 թւին օգնութիւն հասցնելու համար։

(«Р. В.»)

✦ Մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել 129-րդ օդուածի 1-ին կէտի հիման վրա պատասխանատուութեան ենթարկելու «Товарищъ» լրագրի խմբագիր Պորտուգալովին՝ Գ. Վ. Պլեխանովի «Симптоматическая ошибка» յօդուածը տպագրելու համար։ («Р. В.»)։

✦ Պետերբուրգում տեղեկութիւն է ստացվել, որ Անդրբայկալեան շրջանում ամբողջ բերքը մնացել է ձիւնի տակ։ («Р. В»)։

✦ Սեպտեմբերի 24-ին բանտերի գլխաւոր վարչութիւնը հեռագրական տեղեկութիւն է ստացել Տօբօլեան նահանգից, որ էտապը գնալու ժամանակ կալանաւորների մէջ խռովութիւն է ընկել և 11 հոգի փախել են։ Զինուորները ուղեկցել են կալանաւորներին Տիւմենից մինչև Տօբօլսկ։ Ճանապարհին կալանաւորները փախչելու դիտաւորութեամբ յարձակվում են զինուորների վրա և ուզում են զինաթափ անել։ Զինուորները պաշտպանվելու նպատակով սկսել են հրացան պարպել, կալանաւորներն էլ՝ իրանց կողմից, որի ժամանակ զինուորներից ծանր վիրաւորվել են 6 հոգի, իսկ կալանաւորներից՝ 22 հոգի, 11 կալանաւոր էլ կարողացել են փախչել։ («Н. В.»)։

✦ Մինիստրութիւնը, երկաթուղիների հետզհետէ աճող ծախսերի առաջն առնելու նպատակով, որոշել է երկաթուղիների տարիֆը, մանաւանդ ածխի համար, աւելացնել։ Առևտրի և արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչները վճռել են բողոք ներկայացնել Դումային։ Տարիֆը աւելացնելու շնորհիւ արտասահմանեան ածուխը աւելի պիտի մուտք գործի երկրի մէջ և սահմանափակի բուն երկրի արտահանութեան շուկան։

(«Р. У.»)

✦ Երկրորդ Պետական Դումայի կալանաւորված անդամները բանտից դիմել են դատախազութեանը՝ խնդրելով թոյլ տալ իրանց մասնակցելու ընդհանուր գրօսանքներին, որովհետև իրանց գործի քննութիւնը արդէն վերջացել է։ Դատախազը մերժել է նրանց խնդիրը։ («Р. В.»)

✦ Ռոստովում բանտարկված է Ի. Նալբանդեանցը, որ մեղադրվում է 1905 թւին Ռոստովի զինված ապստամբութեանը մասնակցելու համար։

✦ «Русск. Знамя» թերթի վրա քաղաքապետը նշանակել էր 1000 րուբլի տուգանք, բայց որովհետև ռուս ժողովրդի միութիւնը հնարաւորութիւն չունի վճարելու այդ գումարը, ուստի թերթը ստիպված է դադարել։ («Св. М.»)

✦ Մոսկվ ապագայում քննվելու է մի շատ հետաքրքրական գործ, որը կը մերկացնի «յեղափոխութեան և անիշխանութեան դէմ ակտիվ կռիւ մղող միութեան» բոլոր գաղտնիքները։ «Դաշնակցական ակտիվնիկները» դիմել են մայրաքաղաքի փաստաբաններից մէկին՝ խնդրելով իրանց անունից պահանջ յայտնել «ակտիվնիկների» նախագահի դէմ վերջին երեք ամսվայ իրանց ռոճիկը չը վճարելու համար։ Նրանք սպառնում են դատարանի առաջ բանալ իրանց պարագլխի արածները։ Վերջինս, ստանալով ծառայողների համար 20—30 րուբլի, վճարում էր նրանց 12—15 րուբլի, մինչդեռ ստացական էր առնում 20—30 րուբլու, իսկ այդ գումարների մնացորդը, ինչպէս պարագլուխը յայտնում էր, յանձնվում է մի ուրիշ անձնաւորութեան։ («Св. Мысль»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Երևան, 30 սեպտ.

Գարսեվան Աղազադեանի՝ «Մշակ» լրագրի 91-րդ համարում զետեղած յօդուածին պատասխանեցի ներկայ տարվայ մայիսի 4-ին, բայց թերթիդ ընդհատման պատճառով մնաց առանց տպագրութեան։

Մատեանում վեց հարիւր (600 ր.) րուբլին չը մտցնելը ոչ թէ իմ՝ գանձապահ հոգաբարձու Գէորգ Անտոնեանցիս յանցանքն է, այլ քարտուղարի, որովհետև թոշակադրամները ստանալով յանձնում էր տեսուչներին, իսկ նրանք էլ ուսուցիչների ռոճիկները բաժանում էին ու ինձ հաշիւ ներկայացնում։ Մինչդեռ քարտուղարը ստանալով թոշակները չի ներկայացրել տեսուչներին վերոգրեալ գումարի քանակը, որից մինչև անգամ 281 րուբլին հոգաբարձութեան ներկայութեամբ ընդունեց իր վրա։

Հագուստների գինը՝ 48 րուբլի 98 կոպ., որ սխալմամբ գրված էր ծախք, վերադարձված է դպրոցի վարչութեանը. օրինակի համար, մի անգամ յաջորդ Կարապետ վարդապետը հայ-թուրքական ընդհարման ժամանակ դուրս գալով հրապարակ, դիմելու

նրանց տեղ լրագրի նոյն բաժնում։ Այդպէս օրինակ՝ Արամ Մալխասեան գետեղում է հերքումն «Մշակի» №№ 177 և 188-ում, չորս հոգուց բաղկացած մի խումբ վաղարշապատցիները № 187-ում, Ա. Իսահակեան № 202-ում և ինքը Բաբգէն վարդապետը № 198-ում։ Այնուհետև «Մշակի» խմբագրութիւնը իր կողմից հանդէս է գալիս խմբագրական յօդուածով և խիստ խօսքերով պախարակում Բաբգէն վարդապետի հակառակորդների ստոր վարմունքը։

Այստեղ կարևոր է նկատել, որ հերքում գրողները, բացի Բաբգէն վարդապետից, ամենևին չեն ժխտում ուսանողների գոյութիւնը, այլ զայրացել են միայն նրանց վարմունքից։

Միևնոյն ժամանակ նրանք աշխատում են բացատրել ուսանողների արած բնորոշումները անբարոյական երևակայութեամբ, որի շնորհիւ իրանք տեսնելով Բաբգէն վարդապետին կանանց հետ միասին՝ արել են անհամապատասխան կեղտոտ եզրակացութիւններ։

Օրինակ՝ Ա. Մալխասեանը ասում է հետևալը.

Միևնոյն ժամանակ յայտնում եմ իմ խորին զայրոյթը ընկեր ուսանողներին, որոնք թոյլ են տուել այդպիսի լպիրշ կերպով վայր գցելու արժանաւոր մի մարդու պատիւը (№ 177)։

Նամակագիր ուսանողները իրանց անբարոյականութեան երևակայութեամբ, փչացած ուղեղով թոյլ են տուել այդպիսի անբարեխիղճ զրպարտութիւն յիշեալ վարդապետի դէմ, երբ նրան պատահել են մեր մօրը և քոյրերի հետ միասին ման գալիս («Մշակ» № 188)։

Վաղարշապատցի հերքողները նոյնպէս կասկածի չեն ենթարկում ուսանողների գոյութիւնը, միայն համարում են նրանց արածը «ամենակեղտոտ զրպարտութիւն և յիշեալ ուսանողների ապականված երևակայութեան արդիւնք» («Մշակ» № 187)։

Ա. Իսահակեան, որ նոյնպէս եղել է Անիում այդ ժամանակ, չէ ժխտում ուսանողների գոյութիւնը, այլ հերքում է նրանց գրածը և վրդովվում նրանց արածի դէմ։

Ես դէպք ունեցայ խօսելու նաև Անիից եկած մի քանի անձերի հետ ներկայ դէպքի մասին։ Նրանք ինձ յայտնեցին, որ Բաբգէն վարդապետը իր բարեկամների հետ է եղել և միասին ուրախ ժամանակ է անցկացրել, երգել է, բայց թոյլ չէ տուել իրան ստոր և անբարոյական գործեր։ Իսկ եթէ գտնվել են անձեր, որոնք կեղտոտ ենթադրութիւններ են արել, դա հետևանք է կամ չարամտութեան կամ հիւանդ երևակայութեան և կամ խաւար թիւրիմացութեան։

Այնուհետև ինքը Բաբգէն վարդապետը մտաւ մեր խմբագրատուն և տուեց մի քանի բացատրութիւններ։

«Մշակի» խմբագրութիւնը, վստահանալով վարդապետի ասածների վրա, իր կողմից տպեց հետևեալ յօդուածը լրագրի № 206-ում։

Չը կայ աւելի զզուելի վարմունք, քան երբ մի անձ, կամենալով վնասել և անուանարկել իր հակառակորդին, մամուլն ևս դարձնում է իր անձնական ստոր կրքերի ասպարէզ և գործիք։ Մի գեղեցիկ օր մենք ստանում էինք պօստով մի նամակ, ստորագրված Խարկովի իրաւաբանական բաժնի II-րդ կուրսի 3 հայ և 2 ռուս ուսանողներից՝ (Մարտիրոս Գանջումեան, Ա. Մարգարեան, Ս. Տէրունեան և Яковъ Ивановъ, П. Спридоновъ), ուղղված սինոդի անդամ Բաբգէն վարդապետի դէմ։ Սովորած լինելով միշտ անսահման վստահութեամբ վերաբերվել ուսանողներին, մենք մի րոպէ անգամ չը կասկածեցինք, որ զոհ ենք մի ստոր միստիֆիկացիայի, և տպեցինք նամակը «Մշակի» № 173-ում։ Ապագայում պարզվեց, որ Բաբգէն վարդապետին վերագրված վարմունքը միանգամայն ստոր զրպարտութիւն է, և մենք, շտապելով տպել այդ զրպարտութիւնը մերկացնող նամակներ, մեծ ցաւ էինք զգում, որ գտնվում են այնպիսի անարժան ուսանողներ, որոնք ընդունակ են ստոր զրպարտութեամբ պարապել։ Այժմ շատ ուրախ ենք, համոզվելով որ մենք զուր էինք մեղադրում ուսանողներին, որովհետև մենք ստացանք դօկումենտներ, որոնք անհերքելի կերպով ապացուցանում են, թէ «Մշակի» № 173-ում տպված ուսանողների անունից նամակը ամբողջովին մի զզուելի կեղծիք է, որ մի ստոր անձն, Բաբգէն վարդապետի անձնական թշնամի, թոյլ է տուել իրան կատարելու և չէ խղճահարվել իր կեղտոտ հաշիւների մէջ խառնել և մամուլը։ Խարկովի համալսարանի փոխ-տեսուչը մի հեռագրով յայտնում է, որ վերոյիշեալ անունով ուսանողներ գոյութիւն չունեն համալսարանում։ Նոյնը հաստատում է և Խարկովի հայոց քահանայ Սամուէլեանը։

Ցաւ յայտնելով, որ շնորհիւ այդպիսի անարժան միստիֆիկացիայի և կեղծիքի մեր լրագիրը ակամայ շօշափեց Բաբգէն վարդապետի պատիւը և այդ պատիւը այժմ վերականգնված համարելով, մենք մեր խորին զայրոյթն ենք յայտնում այդպիսի ստոր կեղծիքներ կատարողների դէմ։

Ինչպէս տեսնում էք, պ.պ. դատաւորներ, «Մշակի» խմբագրութիւնը աւելի անխնայ է եղել դէպի Բաբգէնի հակառակորդները, քան թէև նա իրաւունք է ունեցել իր ձեռքի տակ եղած նիւթի հիման վրա։ Եւ մեր խմբագրութիւնից կարող էին անբաւական լինել միայն ուսանողները, եթէ այդպիսիներ եղել են, և այն դաւադիր կոչված անձը, որի մասին անհիմն խօսել ենք՝ վստահանալով Բաբգէն վարդապետի յայտարարութիւնների վրա։

Այդ կտրական և որոշ դիրքից յետոյ, որ մենք բռնել էինք ծագած գործի վերաբերութեամբ, Բաբգէն վարդապետը զետեղեց «Մշակ» լրագրի № 210-ում հետևեալ կարևոր նամակը, որ ունի էական նշանակութիւն ներկայ գործի համար։

Թիֆլիս, 27 սեպտեմբերի

«Մշակի» 206-րդ համարում յարգելի խմբագրութիւնդ արդէն պարզեց, որ «Մշակի» № 173-ում իմ դէմ Անիից գրված նամակը մի ստոր կեղծիք է. այժմ ի գիտութիւն յարգելի ընթերցողներին յայտնում եմ, որ այդ ստոր կեղծիքը կատարված է Թէոդոսեայի նախկին ծխատէր Ներսէս քահ. Հերթեցեանի ձեռքով, որի մի շարք զեղծումների քննութիւնը անցեալ մայիս ամսին Թէոդոսիայում եղել է իմ ձեռքով համաձայն Վեհափառ Հայրապետի և սինոդի կարգադրութեան։

Չը կամենալով իմ մօտ ունեցած իրական փաստերով (вещественное доказательство) դիմել դատարան և ծանր պատասխանատուութեան կանչել յիշեալ քահանային՝ բաւականանում եմ այդ ստոր վարմունքի դատը յանձնել հասարակական ամենաարդար դատաստանին և իմ կողմից այս անախորժ խնդիրը փակված համարել։ Իսկ ինչ վերաբերում է, որ Հերթեցեան քահ. ոչ միայն մամուլը դարձրեց իր անձնական ստոր կրքերի ասպարէզ և գործիք, այլ և հինգ գոյութիւն չունեցող ուսանողների անունով էր կազմել իր կեղծ նամակը, շահագործելով նաև ուսանողութեան բարի անունը, այդ մասին էլ թող ինքն ուսանողութիւնը նրան պատասխանատուութեան կոչի։

Բաբգէն վարդապետ

Անկասկած, թէ «Մշակի» բռնած դիրքից և թէ Բաբգէն վարդապետի նամակից ամենևին գոհ մնալ չէին կարող ոչ Հերթեցեան քահանան և ոչ ուսանողները, եթէ վերջիններս գոյութիւն ունէին։ Եւ արդարև Հերթեցեան քահանան ուղարկեց հերքում, որը մենք չը տպագրեցինք։ Հերթեցեան քահանան դիմեց գրաքննական ատեանին, որը առաջարկեց մեզ բաւարարութիւն տալ քահանային։ Բայց և այնպէս հերքումը չը տպվեց։ Հերթեցեան քահանան մի քանի անգամ հեռագրով հարցասիրում արեց, որոնք մնացին առանց պատասխանի։

Ինչ վերաբերում է ուսանողներին, նրանցից երբեք ուղարկեցին մեզ մի նամակ, որը տպագրեցինք, աչքի առաջ ունենալով որ նրանք բողոքում են այն բանի դէմ, որ երբ թէ իրանք գոյութիւն չունեն, միևնոյն ժամանակ նրանք մեղադրանում էին իրանց գրածը զանազան արդարացումների դիմելով։

«Մշակի» վերաբերմունքը մնաց անփոփոխ, ինչպէս այդ յայտնված էր № 206-ում։ Այդպէս էլ նա նորից յիշատակվեց «Մշակի» №№ 229 և 231-ում։

Եւ եթէ այսօր Բաբգէն վարդապետը ինձ դատի է հրաւիրել այստեղ բոլորովին անմեղ տեղից, աւելի ևս մեծ իրաւունքով կարող էին նոյնը անել ինձ հետ նրա հակառակորդները, որոնց վերաբերութեամբ մենք բռնել էինք բացասական դիրք և թոյլ էինք տուել ասելու կծու խօսքեր։

Բայց բանն էլ հէնց նրանումն է, որ միմեանց հետ բանակռիւ մղողները և հերքում գրողները, հիւրասիրվելով լրագրից, գործ չունեն խմբագրի հետ։ Զոկ բան է, եթէ խմբագրութիւնը հիւրասիրելով մի կողմը՝ մերժած լինէր միւս մասին արտայայտվելու և բացատրութիւններ տալու։ Եւ յաժենայն դէպս «Մշակի» խմբագրութիւնից դժգոհ կարող է լինել ոչ Բաբգէն վարդապետը, որը չափազանց լայնատատ հիւրասիրվել է լրագրի էջերում և վերջ ի վերջոյ ոտի տակ տուել գրական էտիկան և արդարութիւնը՝ դատի կանչելով «Մշակի» խմբագրին։

Կողմնակի կերպով ունեմ անելու մի ձևական նկատողութիւն։ Ես չեմ ստացել մեղադրական ակտը, այլ նրա փոխարէն Բաբգէն վարդապետի երկրորդ խնդիրքի պատճէնը, որ նա ուղարկել է քննիչին։ Դա յամենայն դէպս մի զանցառութիւն է, որպիսին տեղի չը պիտի ունենար։ Ես ծանօթացել եմ մեղադրական ակտի հետ միայն երէկ դատարանի դիւանատանը։

Վերջացնելով խօսքս, ես վստահ եմ, պ.պ. դատաւորներ, որ դուք ամենորոշ զգաստ ցոյց փար կազմեցէք «Մշակի» խմբագրութեան աւելի քան կոռեկտ վերաբերմունքի մասին դէպի իր պարտաւորութիւնները, և յոյս ունեմ, որ ձեր արդարացնող վճռով դուք կապացուցէք, որ անարդար մեղադրանքների հեղինակները չեն խրախուսվի արդարադատութեան ատեանից։

(Կը շարունակվի)

Դատարանը մի ժամվայ խորհրդակցութիւնից յետոյ յայտնեց հետևեալ վճիռը. գտնելով «Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթարին մեղաւոր № 173-ում զետեղված յօդուածի համար՝ դատարանը որոշում է 7 օրվայ կալանաւորման հաւաքականամ։

Ա. Քալանթար յայտնեց, որ նա պէտք է բողոքէ և գործը անցկացնէ հետևեալ ատեանին։

պ. Նահանգապետին՝ շնորհարումը դադարեցնելու համար, տուեց ինձ 300 բուբլի, յայտնելով որ ստացվել է Ալէքսանդրապոլից։ Այդ գումարը ստանալով, խնդրին գըրում եմ սեպագրութեան մատեանում մուտք. մի ամսից յետոյ կոնսիստորիայի հրամանագրերը ստուգելիս նկատում եմ, որ յիշեալ գումարը գրված են չրամանագրերում։

Միշտ չէ, որ դպրանոցին տրված նուէրները ուղիղ գրված է տոմարում։ Որովհետև ինձանից առաջ, նախկին գանձապահ հոգաբարձուի օրով, 800 ր. կորոնների մատեանում ստորագրութեամբ ստացված գումարը մուտք չէ գրված, որի համար մեր ժամանակի հոգաբարձութիւնը քանիցս անգամ դիմեց նախկին գանձապահին և հոգաբարձութեանը, բայց ոչ պատասխան ստացաւ և ոչ էլ բաւարարութիւն։

Հրատարակչական ընկերութեան նուիրած գրքերի նկատմամբ կասեմ, որ հոգաբարձութիւնը՝ օրագիր վճռով 1000 բուբլի աշխատավարձ տալով պ. քարտուղարին՝ ցուցակագրեց, կարգի բերեց գրքերը, մինչդեռ նախորդ հոգաբարձուից նա միայն բանալի էր ստացել։

Ի՞նչ զարմանք և յանցանք է ուսուցիչներին տրված մարտ ամսվայ բաց թողած ռոճիկն յետ ստանալ, որը սխալմամբ չէր գրված ծախք։ Բանկերում կուտակված 5000 բուբլի գումարի տոկոսները չը ստանալու պատճառը անիծեալ հայ-թուրքական ընդհարումն էր, երբ մարդ ամէն րոպէ մտածում էր իր գոյութեան մասին միայն, այլ ոչ ունեցած կարողութեան։

Հանգուցեալ Ներսէս Թայիրեանի երեք մուրհակով 30,000 բուբլի պակասած գումարի վերաբերմամբ մեր ժամանակի հոգաբարձութիւնը յանցաւոր չէ. դա արդէն նախկին հոգաբարձութեան գործն է։

Թող ուրեմն պ. Աղապաղեանը մէկի յանցանքը չը բարդէ միւսի վրա։

Գէորգ Անտոնեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թիւրք պաշտօնեայի յայտարարումը թիւրք-պարսկական կոնֆլիկտի մասին.—Թեհրանի օսմ. դեսպանատան մի անդամը հետևեալ յայտարարութիւնն է արել «New-York Her.» թերթի թղթակցին. «Բ. Դուռը բնաւ չի ներելու Պարսկաստանին այն բանի համար, որ նա ռուս-թիւրքական վերջին պատերազմի ժամանակ Թիւրքիայի շահերին հակառակ ընթացք բռնեց։ Հէնց այդ պատճառով էլ՝ Թիւրքիան վաղուց էր առիթի սպասում, որպէսզի թշնամական գործողութիւնների ձեռնարկի Պարսկաստանի դէմ։ Մեր բանակի հրամանատարը կատարելապէս օրինական ընթացքի մէջ գտնվեց պարսկական բանակատեղը ռմբակոծելով։ Հակառակ այն բանի, որ նախապէս պատուիրել էինք պարսիկներին որոշված սահմաններից դէնը չանցնել, նրանց հրամանատարը 3,000 հոգու գլուխն անցած սահմանագծից դէնն անց կացաւ։ Օսմ. զօրաբանակի հրամանատարն առաջարկեց պարսկական զօրագնդին՝ երեք ժամվայ ընթացքում մաքրել օսմ. հողը պարսիկ զօրքերից, բայց վերջինները անտարբեր մնացին։ Երբ պայմանաժամը լրացաւ, թիւրքերն ուժեղ կրակ բաց արին պարսից բանակի վրա, որով վերջինս ստիպվեց յետ նահանջել՝ թողնելով վիրավորներ ու ռազմամթերքներ։ Մենք կարծում ենք, որ որոշ կէտերի վերաբերմամբ բացարձակ իրաւունք ունենք։ Սուլթանն այժմ կը քննի, թէ արդեօք լաւ հետևանքի կը հասնի Պարսկաստանի դէմ պատերազմ հրատարակելով։ Եթէ կան պետութիւններ, որոնք պաշտպանում են Պարսկաստանի շահերը, կան և ուրիշներ, որոնք մեզ են պաշտպանելու»։ Թղթակցի այն հարցին, թէ ովքե՞ր են Թիւրքիային պաշտպան կանգնած պետութիւնները, նրանցից առաջինն արդեօք Գերմանիան չէ՞,—Թիւրք պաշտօնեան պատասխանել է՝ «Շատ կարելի է»։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Խառն դատարանները ջնջելու մասին.—«N. Fr. Pr.» լրագիրը հաղորդում է, թէ անգլիական կառավարութիւնը բանակցութեան է մտել այն տէրութեանց հետ, որոնք ստորագրել են կապիտուլյացիոնները։ Այդ բանակցութիւնների նպատակն է՝ ներկայումս Եգիպտոսում գոյութիւն ունեցող խառն դատարանները ջնջել։ Անգլիական կառավարութիւնը յայտարարում է, թէ տեղական դատարանների ներկայ կանոնաւոր վիճակը կատարելապէս կարող է ապահովութիւն ներշնչել, որ եւրոպացիների շահերը կը պաշտպանվեն։ Եգիպտական թերթերը, սակայն, այս բանակցութիւնների աջող ելքի մասին կասկածներ են յայտնում։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ահմեդ Րիզան Կ. Պոլսում.— Պարիզից հեռագրում են Եգիպտոսում հրատարակվող «Egypte» թերթին, թէ երիտասարդ թիւրքերի պետերից մէկը, Ահմեդ Րիզա-բէյը, որ «Մեշվերէթ»-ի խմբագիրն էր, սուլթանի կողմից ներման է արժանացել և Կ. Պոլիս է վերադառնալու։

Սամոս կղզու կառավարիչը.—Անցեալներում հաղորդել էինք այն կոնֆլիկտի մասին, որ ծագել էր Բ. Դրան և Սամոսի բնակչութեան միջև։ Այժմ լրագիրները հաղորդում են, թէ վեց մեծ պետութիւնները, Սամոսի պահանջներն օրինական գտնելով, Բ. Դրանը հաւաքական մի բողոքագիր են ներկայացրել կառավարութեան այս խնդրում ունեցած անարդարացի վարմունքի առթիւ։ Սուլթանը, հէնց որ լսել է ներկայացված բողոքագրի մասին, անմիջապէս ետ է առել իր որոշումը Սամոսին նոր կառավարիչ նշանակելու մասին և կղզու նախկին կառավարիչ Կարաթէօդորի-փաշային վերահաստատել է իր նախորդ պաշտօնում։

Հիջազի երկաթուղին.—Թիւրքական լրագիրները հաղորդած տեղեկութիւնների համաձայն, Հիջազի երկաթուղու գծի կառուցումը շուտով կը հասնի մինչև Մէկքա, այնպէս որ այս տարի այդ ուխտատեղին գնացող մահմեդականները, հաւանականօրէն, հնարաւորութիւն կունենան երկաթուղով վերադառնալու մինչև Կ. Պոլիս։

Աստիճանի բարձրացումը՝ երկիւղի ազդեցութեան տակ.—Վերջերս Թիւրք կառավարութիւնը Կ. Պոլսի ոստիկանական մի քանի պաշտօնեաների աստիճանը բարձրացրել էր։ Ոստիկանական այն ծառայողները, որոնք յոյս են ունեցել, թէ իրանք էլ աստիճանի բարձրացում կը ստանան, բայց յուսախաբ են եղել,—ահագին բազմութեամբ դիմել են Ըլըդըզի պալատը՝ բողոքելու նպատակով։ Սուլթանը, որ երբեք մաքոփ անգամ չէր անցկացնում այսպիսի մի բողոքարկու խմբի առաջ գտնել իրան, այս անակնկալ ցոյցից վախեցած՝ հրամայել է, որ բոլոր գանգատաւորներին աստիճանի բարձրացում շնորհվի։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ներքին

2 հոկտեմբերի

ՕԴԵՍՍԱ։ Հոկտեմբերի 1-ին, Փետրվ. 19-ի փողոցում ժողոված ամբոխի միջից կրակեցին քաղաքապահի վրա, որ առաջարկում էր ամբոխին ցրվել։ Հեծեալ պահակները, տեսնելով որ ամբոխը չէ ցանկանում ցրվել, համազարկ բացին և վիրաւորեցին երկու հոգու։

3 հոկտեմբերի

ԼՈՁ։ Նախկին պայմաններով աշխատանքի կպան մահուդի գործարանների բանուորները, որոնք 5-րդ ամիսն էր, որ գործադուլ էին արել։

ՕՄՍԿ։ Զինուորական-նահանգական դատարանը մահվան դատապարտեց երկու կողոպտիչների, որոնք սեպտ. 20-ին կողոպտել էին հեռագ. գրասենեակը և սպանել էին գանձապահին ու վիրաւորել էին երեք հոգու։

Արտաքին

2 հոկտեմբերի

ՀՌՈՄ։ Միլանում և Բոլօնում աշխատանքները վերսկսվեցին։ Տուրինում յայտարարված է ընդհանուր գործադուլ. սակայն, գազային գավօդների, էլեքտրական կայարանների և այլ ձեռնարկութիւնների բանուորները աշխատում են։ Երկաթուղային ծառայողների մի մասն է միայն գործադուլ արել։ Խանութները բաց են։

ԼՈՆԴՈՆ։ Մուլէյ-Հաֆիդի դեսպանները հոկտեմբերի 1-ին այցելեցին արտաքին գործերի մինիստրին, բայց սա չընդունեց։

ՊԱՐԻԶ։ Ելևմտի մասնաժողովի մէջ մինիստր Կայիօ տուեց ֆինանսական դրութեան պատկերը. դեֆիցիտը կազմում է 28 միլիոն։ Մարօկկօյի արշաւանքի վրա ծախսված դրամները 2 և կէս միլիոնով աւելի են ելևմտով նախորոշածից։

3 հոկտեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ։ Հիւսիս-արևմտեան երկաթուղիների արագ գնացքը, որ գալիս էր Բրիստոլից, Շրիսբերի կայարանը մտնելու ժամանակ դուրս եկաւ գծից։ 16 մարդ սպանված են, վիրաւորվածների թիւը մեծ է։

ՎԻԵՆՆԱ։ Կայսրը գիշերը աւելի լաւ անցրեց, քան երէկ գիշեր։ Տաքութիւնը նորմալ է։

ՏՈՒՐԻՆ։ Քաղաքը ընդունեց սովորական տեսքը։ Էլեքտրաքարշի երթևեկութիւնը վերսկսվեց ինչպէս և գնացքների երթևեւկութիւնը։ Խանութները բաց են, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները դեռ լօկաուտի մէջ են։

ՊԱՐԻԶ։ Հոկտ. 2-ի նիստում մինիստրների խորհուրդը քննեց մարօկկեան գործերը։ Գեներալ Դրիւդ հեռագրում է, որ հաշտութեան գործը առաջ է ընթանում։

ԳԱԼԻՖԱԿՍ (Իօրկի կոմսութիւն)։ Էլեքտրաքարշը խորտակվեց։ Սպանվեցին 2 հոգի, իսկ 31-ը ծանր ջարդուածքներ ստացան։ Մեծամասնութիւնը բանուորներ են։

ՊԷԿԻՆ։ Ռուսաց միսսիայի և չին կառավարութեան միջև, Մանջուրիայում մաքսատուն բանալու վերաբերութեամբ, համաձայնութիւն կնքվեց։

ԿԱԶԱԲԼԱՆԿԱ։ Տադլա ցեղի 150 ձիաւորներ հպատակութիւն ցոյց տուին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ━━ —◆

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—առաւ. 6 ժ. 58 ր., Գանձակ—առ. 11 ժ. 44 ր., Եւլախ—ցեր. 1 ժ. 18 ր., Բագու—երեկ. 8 ժ. 3 ր.։ Պօստ.—երեկ. 8 ժ. 34 ր., Գանձակ—գիշ. 2 ժ. 55 ր., Եւլախ—առ. 5 ժ. 3 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։ Մարդատար—առ. 9 ժ. 3 ր., Գանձակ—ցեր. 3 ժ. 20 ր., Եւլախ—ցեր. 5 ժ. 23 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 53 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն)։

Արագ—երեկ. 11 ժ. 58 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 52 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 2 ժ. 56 ր., Ռիօն—առ. 6 ժ. 42 ր., Բաթում—առ. 10 ժ. 17 ր., պօստ.—ցեր. 1. ժ. 21 ր., Գօրի—3 ժ. 53 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 5 ժ. 24 ր., Ռիօն—երեկ. 9 ժ. 48 ր., Բաթում—գիշ. 2 ժ. 39 ր., Մարդ.—գիշ. 1 ժ. 3 ր., Գօրի—առաւ. 3 ժ. 35 ր., Միխայլօվօ—առ. 5 ժ. 17 ր., Ռիօն—առ. 9 ժ. 40 ր., Բաթում—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։

ԲՈՐԺՈՄ—ցեր. 3 ժ. 8 ր., առ 9 ժ. 48 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրապօլ)։

Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրապօլ—ցեր. 11 ժ. 51 ր., Երևան—երեկ. 7 ժ. 21 ր.։ Մարդ.-ապր.—ցեր. 1 ժ. 43 ր., Ալէքսանդրապօլ—երեկ. 12 ժ. 45 ր., Երևան—գիշ. 6 ր. 51 ր.։

◆— ━━ ԹԻՖԼԻՍ

ԲԱԳՈՒԻՑ—արագ.—երեկ. 11 ժ. 33 ր., պօստ.—ցեր. 12 ժ. 31 ր.։ Մարդատար—երեկ. 12 ժ. 33 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—արագ—գիշ. 6 ժ. 38 ր., պօստ.—երեկ. 7 ժ. 43 ր., մարդ.—առ. 8 ժ. 23 ր.։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ—գիշ. 6 ժ. 8 ր., ցեր. 10 ժ. 2 ր.։

ԵՐԵՒԱՆԻՑ—պօստ. գիշ. 5 ժ. 58 ր., Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 5 ժ. 13 ր.։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌՆՈՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս), միզասեռ. հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^{1}/_{2}$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳՁԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^{1}/$—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԷԼԵՔՏՐԱՇԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆ
„ԷԿՕՆՕՄԻԱ“
(ԱՒԱԳ ՄԱՀՏԵՍԻ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ և ՈՐԴ.)
Թիֆլիսում, Վանքի Մեծ փողոց, տուն Ներսիսեան դպրոցի, № 3—5.
Կատարում է արագ, ճիշտ և մաքուր—կարելի եղածին չափ աժան—հետևեալ գործերը. տպարանական ամեն տեսակ պատուէրներ՝ ամենամեծերից մինչև ամենամանրերը, ամսաթերթերի, գրքերի, լրագիրների, տեղեկագրերի, աֆիշների, յայտարարութիւնների, այցետոմսերի և այլ տպագրութիւն։
Թուղթը բոլոր պատուէրների համար տրվում է գործարանական գներով։
Ընդունվում են նաև կազմարարական և գծելու պատուէրներ։
Դպրոցական հաստատութիւնների համար գործեր կատարվում են սովորական գներից 20% զիջումով։
Պատուէրներն ընդունվում են տպարանի գրասենեակում, նոյն տեղ, առաւօտեան 8 ժամից մինչև երեկոյեան 8 ժամը։
Օտար քաղաքներից խնդրում ենք դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3—5, въ типографію „Экономія“.

Հայերէն դասագրքեր
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆՑԵԱՆԻ
Լոյս տեսաւ „ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ“ ամբողջովին։ Փոփոխած և հարստացրած. գինը 50 կոպէկ

1. Գրպանի ուղղագրութիւն	5 կ.
2. Պատկերազարդ այբբենարան	10 կ.
3. Հայոց լեզու ա. տարի	20 կ.
4. Դպրոցական քերականութիւն բ. տիպ.	25 կ.
5. Պատմական քերականութիւն	75 կ.
6. Հայ հեղինակներ բ. տիպ.	1 ր. —

Գումարով առնողներին 20% զեղչ։ Դիմել գրավաճառներին, կամ հեղինակին՝ Тифлисъ, Коммерческое училище, Ванціану.
(կ. չ. ու.) 4—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱՒՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամենայն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկի փողոց, № 16։
(ու. կ. ե.) 13—30

ՄԵՂՐԻ գիւղի երկդասեան դպրոցի համար
հարկաւոր է
ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ,
որը կար ու ձևի և ձեռագործի հետ միասին կարողանայ աւանդել նաև մի քանի դասեր ուրիշ առարկաներից, ըստ իր ցանկութեան. 23—24 դաս։ Պայմանների մասին դիմել «Մշակի» խմբագրատուն՝ Լ. Դանիէլեանին։ (չ. ու.) 2—2

ԿՐՕՆԻ դասագրքեր

1) Առաջին տարի — 25 կ. 25%
2) Երկրորդ » — 20 »
3) Երրորդ » — 30 »
4) Հին-Ուխտի — 35 » } 20%
5) Նոր-Ուխտի — 40 »
6) Գործք առաքելոց 40 »
Ուսուցչաց մասեր — 35%
} զեղչ

Կարելի է դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին։ Ինձ դիմողները ստանում են վերև յիշած զեղչը։ Հասցէս՝ Коммерческое училище.
Սահակ քահ. Սահակեանց
(ե. հ. կ.) 2—10

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Ռ. ԽԱՆ-ԱԶԱՏԻ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ
ԳԻՆՆ Է 15 ԿՈՊ.
«Գուտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներում վաճառվում է նոյնպէս նոյն հեղինակի թարգմանութեամբ՝
ԿԱՌՈՅՑԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հեղինակի պատկերով
ԳԻՆՆ Է 40 ԿՈՊ.
6—10

„ՓԱՐՈՍ“ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
(Նիկ. Մատինեանի, Երևանեան հր., Թիֆլիս)
ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ ԶԱՆԱԶԱՆ
ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ
հայ և օտար լեզուներով։
Ստացված են ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ
«Յառաջ» գրադ. № 45. Է. Վանդերվելդ. «Բանւոր դասակ. դրութիւնը Բելգիայում», գ. 45 կ.
№ 46. Ս. Զակ. «Հող և Կապիտալիզմ», գ. 15 կ.
Հրատ. «Զանգ» № 1. «Տնտեսական գիտութեան համառօտ դասընթաց», 367 երես, գ. 1 ր.
Հրատ. Ֆար-Հատ. և ընկ. «Արիւնի երգը», 174 եր., գ. 50 կ.։
«Լուսաբեր» ա. տարի.—«Այբբենարան և առաջին ընթերցարան» կազմեցին Ստ. Լիսիցեան, Յովհ. Թումանեան և Լ. Շանթ. գ. 30 կոպ.
Ստ. Լիսիցեան.—«Հայրենի առասպելներից և վէպերից» (պատմուածքներ հայոց պատմութիւնից), գ. 35 կոպ.
Վերջին երկու գրքերի պահեստը գտնվում է «ՓԱՐՈՍ» գրախանութում։
«Յառաջ»-ի ամբողջ գրադարանը բաղկացած 45 գրքից—5 ր. 84 կ. արժողութեամբ, ուղարկվում է ցանկացողին առանց ճանապարհածախսի։ Գումարով գնողներին զիջումն է լինում։
Պատուէրները կատարվում են անյապաղ և ոչ առանց կանխավճարի։
(շ. կ. չ.) 5—5

ՎԱՌ. ԵՒ ՍՏ.
ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ
Ռօստովից Դ/վ. փոխադրվում է Թիֆլիս։ Նպատակն է՝ հրաշալուսութեամբ պատրաստել հայ երկսեռ երեխաներ ցանկացած միջնակարգ դպրոցը մտնելու և հիմնօրէն սովորեցնել մայրենի լեզուն։ Կայ երկու գիշերօթիկի տեղ։ Պայմանների մասին ամենայն օր, Բեհբութեան փ., տ. Սմբ. Զանփոլադեանի № 60։ (ե. չ. կ.) 8—10

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ
1) Լոյս տեսաւ «Ռուսերէնի դիւրահաս ուսուցումը հայ ուսումնարաններում եւ ընտանիքներում։ Գրքի Ա. Այբբենարան եւ առաջին ընթերցարան կազմած սինթէտիկական մեթոդով, շեշտադրութեամբ և առոգանութեան անհրաժեշտ կանոններով։ Գինը 25 կ., կազմով 40 կ., ճանապարհածախսով 53 կ.։ Հատով գնողները մարկաներ են ուղարկում. գումարով գնողները ճանապարհածախս չեն վճարում։
2) Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն։ Գինը 8 ր., կազմով 8 ր. 60 կ., 9 ր., 10 րուբ. և աւելի, նայած կազմին։ Ճանապարհածախսը հեղինակի վրա։
3) Լիակատար բառարան հայերէնից ռուսերէն։ Բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բաժանորդների համար 4 ր.։ Լոյս են տեսել Ա. և Բ. պրակները։ Թիֆլիսում այլ եւս Գ. Գալստեանի գրախանութում («Գուտենբերգ») բաժանորդ չը գրվել։
4) Դպրոցի բառարան ռուսերէնից հայերէն։ Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.։
Գաւառներից դիմել ուղղակի ինձ այս պարզ հասցէով՝ С.-Петербургъ, А. Дагбашяну. (До востребованія). Թիֆլիսեցի դիմել Համբ. սարկաւագ Քարիմեանին (Ներսիսեան դպրոց) և պ. Յովսէփ Գրիգորեանին (ս. Սարգսի դպրոց)։ Երբեք չը դիմել եղբ. Թառայեանների գրախանութին։
(ե. հ.) 2—2

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ
Վերայում, «Սալխնօյի» և մօլօկանների թաղի մէջ տեղում, Մակարօֆների սեփականութիւն կազմող հողերը, որոնք շատ յարմարագոյն են շինութիւնների համար։ Նոյնպէս և՝ «Սաբուրթալօյում», խճուղու ճանապարհին կից, Մուշտայիդի դիմաց։ Հողաբաժինների տարածութիւնն է 100-ից մինչև 120 քառ. սաժէն։ Արժէքի վճարը լինելու է ամսէ-ամսիս, 6 ամսվայ ժամանակով, սկսած սեպտեմբերի 1-ից. Արժէքի ընդհանուր գումարը վճարելուց յետոյ գնողները կատարեալ իրաւունք են համարում իրանց հողաբաժինները օրինական ճանապարհով հաստատել տալու իրանց վրա՝ ստանալով կուպչիաները։ Ցանկացողները դիմում են. «Ախալցէն» գրասենեակը, Դվօրցօվայա փողոց, վրաց ազնուականների տուն, և Ալէքսանդր Գաբայեվի գրասենեակը, Վերայի փայտի հրապարակում, ուր առաջ քաղաքային մսավաճառանոցն էր։ Յիշված տեղերում կարելի է տեղեկանալ վաճառվող հողերի քառակուսի սաժէնների արժէքի մասին՝ իւրաքանչիւր հողաբաժինների առանձին-առանձին։
Կոմմիսիայի անդամներ՝ Սեվաստի Գանչիշվիլաձէ, Բագրատ Թորոսեանց, Իսակ Բախտաձէ։ (օ.մ.) 10—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։
Միքայէլեան փողոց, № 27։
(ե. հ. շ. կ.) 7—50

ԲԺԻՇԿ
Ա. Միրիքարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 15—100

Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկերութեան վարչութիւնը
սրանով յայտարարում է, որ հոկտեմբերի 9-ից սկսած մինչև դեկտեմբերի 11-ը 1907 թ. վարչութեան շինութեան մէջ, Պուշկինսկի փողոցում, աճուրդով կը ծախվեն ընկերութեան վրա մնացած գոյքերը։
Աճուրդի պայմանների և մանրամասնութիւնների մասին տեղեկանալ ընկերութեան վարչութեան մէջ ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկվայ 2 ժամը։ 1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Արտասահմանում տպագրված 96 գոյնով 63—50 սանտ. մեծութեամբ
ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԻ 3-ՐԴ ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԻՆՆ Է 3 ՌՈՒԲԼԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽՍՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՕՇՄԸ
ՈՐՊԷՍ ԶԱՐԴ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ՇՂԹԱՅԻՑ ԿԱԽԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Գինն է՝ ՈՍԿՈՒՑ 18 ր. ԱՐԾԱԹԻՑ 3 » ճանապարհածախսով
ԵՒ ՈՐՊԷՍ ԲՐՕՇԿԱ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
Գինն է՝ ՈՍԿՈՒՑ 15 ր. ԱՐԾԱԹԻՑ 3 » ճանապարհածախսով
Առանց կանխավճարի չէ ուղարկվում
(հ. կ. ե.) Դիմել՝ Тифлисъ. Вельяминовская, № 24, В. Варданяну. 8—10